ԱՄՍ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 991 — Կ. ՊՈԼԻՍ — ՇԱԲԱԹ 15 (28) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1911 — ՀԱՄԱՐ 322 — 15 ԼԻՐԱ 1327

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

Մանզումէ-ի Էֆքիար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنجه یوم وسیاسی قزیتهسیدر
صاحب امتیاز : ارماشس فریدر
باب عالی جاده سی نومره ۳۸

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՋՐՈՒ ԿՈՒՂՂՈՒԹԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գ-ՐԴ ԱԼԻ Մասաբ-ի, 38
Խոշոր գրքեր ուղարկուած գրաքիւռներ, ետ չեն տրուիր.

ԱԲՈՆԱՄԻՏՈՒԹԻՒՆ
	Ամբողջ	Կէս
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտաքսմանի համար	25 ֆր.	13 ֆր.

ՕԱՏՍԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ տեղամի համար, տողը 6 ղրուշ.
Մեկ տեղամի տարի ծանուցմանց համար տեսնուիր պայմանները։

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՅԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊՕԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԾԱՄԱՆՈՒՄ

Այն փառաւոր և սիրաշէջ ընդունելութիւնը որ եղաւ երէկ առաւօտ Կիլիկիոյ շնորհազարդ Հայրապետ, Տ. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսին, իր Կ. Պոլիս ժամանմանը առիթով, ամէնէն փայլուն գրաւականն էր Ն. Ս. Օծութեան, ինչպէս Կիլիկիոյ իր թեմերուն, նոյնպէս և Պոլսոյ թէ պետական և թէ ազգային ու ժողովրդական շրջանակներուն մէջ վայելած յարգալիր համակրանքին։

Սրշալոյսին, երբ դեռ Լոյտի Մարիա Թերեզա շոգեւաւը թեթեւ մուշ մը ճեղքելով, հազիւ կը մտնէր նաւահանգիստէն ներս, ժողովրդեան խուռն բազմութիւն մը, թէ՛ Հայ և թէ օտարազգի, արդէն հաւաքուած կը սպասէր Ղալաթիոյ քարափը, վայրկեանէ վայրկեան սպասելով շոգենաւին որուն մեծ կայմին վրայ վերջապէս երեւցաւ օսմ. վեհապանծ դրօշը, ինչ որ յայտարար նշան է թէ պետական բարձր ատիճանաւոր մը կը կրէր։

Դիմաւորողներու այս ստուար խումբին մէջ մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէին Պատրիարքարանի, Կեդր. Վարչութեան, Բաղ. և Կրօն. Ժողովոց, Երուսաղէմատան, և մայրաքաղաքս գտնուող Կիլիկեցիներու հետեւեալ պատուիրակները.—

Տ. Մկրտիչ Սրքեպ. Վեհապետեան
Տ. Գէորգ Եպիսկ. Երէցեան
Տ. Ներսէս » Ասլանեան
Տ. Գաբրիէլ » Ճէվահիրճեան
Տ. Վահան Ծ. Վրդ. Ցակորեան
Տ. Ներսէս » Դանիէլեան
Տ. Գրիգոր » Սքարդեան
Տ. Եղնիկ » Պապաեան
Տ. Ներսէս » Խապաեան
Տ. Մուշեղ » Սերոբեան
Տ. Բարգէն » Կիւլէսէրեան
Տ. Ղեւոնդ » Դուրեան
Տ. Եզրաս » Սաչլեան
Տ. Ներսէս » Պէրպէրեան
Տ. Յովհաննէս Ա. քհ. Մկրեան
Տ. Կարապետ » Սեթեան
Տ. Միքայէլ » Աչճեան
Տ. Մեսրոպ քհնյ. Տէր-Մեսրոպեան
Տ. Ցակոբոս » Տէլէճէկեան
Տ. Գրիգոր » Երէցեան
Տիգրան էֆ. Տէր-Ներսէսեան
Մկրտիչ » Ասատեան
Սրիս » Ֆէսճեան
Բարթող » Թէլեան
Կարապետ » Խաչատուրեան
Մինրան » Զօղանեան
Ցարութիւն » Գասպարեան

Այս պաշտօնական ներկայացուցիչներէն զատ ստուար թիւով ծանօթ անձնաւորութիւններ՝ որոնց մէջ կային Պատրիարքարանի պաշտօնեաներ, վաճառականներ, սեղանաւորներ, փաստաբաններ, լրագրապետներ, գրագէտներ, խմբագիրներ և բազմաթիւ արհեստաւորներ։

Ծանօթ վաճառական Ցարութիւն էֆ. Գարամանեան, որ Ն. Ս. Օծութեան ընտրութեան առթիւ Պատրիարքարանի աշխարհական պատգամաւորն էր, մասնաւոր շոգեմակոյկ մը տրամադրելի դրած էր Ն. Ս. Օծութիւնը դիմաւորելու փութացող պատուիրակութեան համար։ Երբ Մարիա Թերեզա խարսխեց, անմիջապէս շոգենաւ փութաց Երուսաղէմի Պատր. Փոխանորդ Գեր. Տ. Գէորգ Երէցեան Սրբազան՝ իր հետ ունենալով Խապաեան Տ. Ներսէս և Պապաեան Տ. Եղնիկ վարդապետները։ Ն. Ս. Օծութիւն որ իմացած էր Տ. Գէորգ Սրբազանի գալուստը, կամրջակին գլուխը ղրկեց հետեւորդ վարդապետները՝ որոնք Ն. Սրբազնութիւնը իր հետեւորդներով առաջնորդեցին Ս. Հայրապետին քով։ Տ. Երէցեան Սրբազան որ միաբանակից էր երբեմն Ս. Կաթողիկոսին, անդրանիկ համբոյրը դրօշմեց Ն. Ս. Օծութեան Ս. Աջին և բարի գալուստ մաղթեց։ Յետոյ ժամը մէկին Գարամանեան էֆ.ի Իրէճի շոգեմակոյկը իջան Պատր. Փոխանորդ Սրբազանը, Տ. Ներսէս Եպիսկ. Ասլանեան, Սրիս էֆ. Ֆէսճեան, Ցարութիւն էֆ. Գարամանեան և Մկրտիչ էֆ. Սասսեան որոնք ուղղուեցան դէպի շոգենաւ։ Փիչ Յետոյ Տիգրան էֆ. Տէր-Ներսէսեան, Պատրիարքարանի երկու դիւանապետներուն հետ ընդ առաջ գնաց մակոյկով։

Պատուիրակները միահամուռ անմիջապէս շոգենաւ եկան և սրահը մտնելով համբուրեցին Ն. Ս. Օծութեան աջը և յանուն Ս. Պատրիարք Հօր ու Կեդր. Վարչութեան՝ բարի գալուստ մաղթելով առաջնորդեցին Ն. Ս. Օծութիւնը շոգեմակոյկ։

Ն. Ս. Օծութիւն իր հայրապետական օրհնութիւնները տուաւ պատուիրակներուն և չնորհակալութիւն յայտնեց Ս. Պատրի՞րք Հօր և Սդգ. Վարչութեան կողմէ իրեն ցոյց տրուած այս յարգալիր ընդունելութեան համար։

Ս. Կաթողիկոսը մեկնումի պահուն դրամական նուէրներ տուաւ նաւային պաշտօնեաներուն և շնորհակալութիւն յայտնեց նաւապետին՝ ճամբորդութեան ատեն իրեն մատուցուած ծառայութիւններուն համար։

Քարափին վրայ անկարագրելի էր անձկութիւնը ու սպասումը։ Ամէն աչք շոգեմակոյկին յառած էր որուն ամէնէն թեթեւ շարժումն իսկ աչքէ չէր վրիպեր։ Վերջապէս Ն. Ս. Օծութիւն ժամը 1½ին իջաւ շոգեմակոյկ իր հետեւորդներով որոնք են՝

Տ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Տէր-Կարապետեան, առաջնորդ Հալէպ-Անթափ-Բիւրեխի
Տ. Վաղարշակ Վրդ. Սրշարունի
Տ. Մանուկ սարկաւագ
Դանիէլ էֆ. Դուլումճեան, Խակէնտէրունի երեւելիներէն, ևն. ևն.։

ԳԱՐԱՓԻՆ ՎՐԱՑ

Շոգեմակոյկին քարափ մօտեցած պահուն, ամբողջ եպիսկոպոսները, վարդապետները վեղար ի գլուխ կարգաւ շարուեցան աջ ու ձախ ընկերակցութեամբ քահանայ հարց։ Ոստիկանութեան Վոեմ. նախարարը իր կողմէն պաշտօնատարներ ղրկած էր, որոնք տեղւոյն քօմիսէրներուն, և ոստիկան զինուորներուն հետ կը հսկէին ընդունելութեան կարգապահութեան։

Երբ Ն. Ս. Օծութիւն ցամաք ելաւ իր ուղեկիցներով, ոստիկանները պաշտօնական բարեւը մատուցին և կղերական դասը ընդառաջ փութալով համբուրեց Ս. Կաթողիկոսին աջը։

Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Ինչպէս մեր այսօրուան թիւին ճակատը զարդարող լուսանկարէն ալ կ'երեւայ, Տ. Սահակ Սրբազան ճշմարտապէս Հայ եկեղեցականի տիպար մըն է իր պարթեւ հասակով, ազնիւ մարմնով, ալեխառն մօրուքով, և գերազանցապէս լուրջ ու պատկառելի երեւոյթով։ Իր անթարթ աչքերը զոր շատ քիչ անգամ կը շեղէ իր պէտ յառաջնորդէն՝ տպաւորիչ արտայայտութիւն մը ունին, որոնք Հայրապետական վեղարին տակէն ծանրաչուք վեհութիւն մը կը սփռեն։ Ս. Կաթողիկոսը, ըստ սովորութեան, կուրծքէն կախած էր պնակ մը և ձեռքը բռնած էր իր հովուապետական գաւազանը։

Քարափին վրայ կատարուած պաշտօնական հակիրճ ընդունելութենէն ետք, չնորհազարդ հիւրը անմիջապէս առաջնորդուեցաւ դէպի Մալաթիոյ ետեւի լայն պողոտան ուր արդէն պատրաստ կը սպասէր խիստ շքեղ լանdo մը։

Ն. Ս. Օծութիւն բազմեցաւ լանdoին մէջ, իր ձախ կողմը ունենալով Պատր. Փոխանորդ Սրբազանը և դէմը Արիս էֆ. Ֆէսճեան և Ցարութիւն էֆ. Գարամանեան։ Կառքին առջեւէն կ'երթային Պատրիարքարանէն երկու ձիաւոր բարապաններ Մարտիրոս և Մելքոն աղաներ։

Նոյն պահուն կառքին առջեւ նստաւ նաեւ Ն. Ս. Օծութեան խավազը որ արեւելեան չնչղղուն տարազ մը կը կրէր։ Ամբողջ ոսկեճամուկ չեբէհՆ մը հագած էր, ինչպէս նաեւ բօթուրով շալվար մը, համակ ոսկեթել որոնք դիտողներուն աչքերը կը շլացնէին։

Ժողովրդեան յարգական խոնարհութիւններուն մէջ, ճամբայ ելաւ Ս. Կաթողիկոսին կառքը որուն հետեւեցան նաեւ քսանէ աւելի կառքեր իրենց մէջ ունենալով պատուիրակութեան ամբողջ անդամները, Ն. Ս. Օծութեան հետեւորդները եւն. եւն.։

Բ. Կառք.—Տ. Տ. Վեհապետեան, Ասլանեան Սրբազանները, և Տ. Ներսէս վարդապետը։

Գ. Կառք.—Տ. Գէորգ Ս. եպս. Երէցեան, Տ. Եղնիկ վրդ. Պապաեան, Տ. Կարապետ վրդ. Տ. Կարապետեան և Տ. Ներսէս վրդ. Խապաեան։

Դ. Կառք.—Տ. Տ. Բարգէն, Մուշեղ, Ղեւոնդ և Եզրաս վրդ.ները։

Ե. Կառք.—Տ. Տ. Մկրեան, Սեթեան, Աչճեան, Երէցեան քահանաները։

Զ. Կառք.—Տիգրան Տէր Ներսէսեան, Ասատեան և Խաչատուրեան էֆէնտիները։

Է. Կառք.—Տ. Վաղարշակ Վրդ. Արշարունի, Մանուկ սարկաւագ և Դանիէլ էֆ. Դուլումճեան։

Ը. Կառք.—Բարթող էֆ. Թէլեան։

Թ. եւ Ժ. Կառք.—Ներկայացուցիչք Մամլոյ եւն. եւն.։

ՃԱՄԲԱՆ

Ժամանումին պահը շատ բարեպատեհ էր։ Վոսփորի և Կղզիներու շոգեւաւերը, նոր մտեցած էին Կամուրջ, որոնցմէ ելնող բազմաթիւ ուղեւորներ, ինչպէս Բերայէն, Գալաթիոյէն և շրջականերէ իջնող գործի մարդոց ստուար բազմութիւն մը խառնուած էին Ղալաթիոյ քարափէն մինչեւ Կամուրջ և անկէ ալ Պաղչէ-Գարուի պողոտային երկայնքը. և այսպէս յաջորդաբար մինչեւ Մայր-եկեղեցի։

Ս. Կաթողիկոսը երբ կամուրջին գլուխը հասաւ պահակ զինուորները իրենց սպային առաջնորդութեամբ բարեւի կեցան և այսպէս անցաւ կառքերու թափորը, շարունակ իւրաքանչիւր պահականոցի ոստիկան-զինուորներուն բարեւներուն մէջէն, զոր փոխադարձաբար կը բարեւէր Ս. Կաթողիկոսը, ինչպէս նաեւ կ'օրհնէր ճամբան խառնուած ժողովուրդը։

Թափորը Պաղչէ-Գարուէն Պապ-Սիլի ճամբով հասաւ Տիվան-եօլի, ուրկէ անցաւ Զարսը-Գարուն ու Բարամագ-Գարուէ դարձաւ դէպի Սիլիվէյ եօղուշի՝ և անկէ ալ իջաւ Գումգարու Զիթիմէ-Իէլինէրէ։

Թափորին ամբողջ անցքին վրայ, տուներն ու պատուհանները լեցուած էին բազմաթիւ հանդիսատեսներով։ Պատրիարքարանի փողոցը անանցանելի ըստուար ատիճան լեցուած էր բազմութեամբ։ Մայր Եկեղեցիի դրան առջեւ ոստիկաններ իրենց քօմիսէրներով և զինուորներ իրենց սպաներով կարգաւ բարեւի կեցած կ'սպասէին։

Ս. Կաթողիկոսի կառքը երբ Պատրիարքարանի անկիւնէն մտաւ, Մայր Եկեղեցիի և յարակից եկեղեցիներու, ինչպէս նաեւ Ցուռաց եկեղեցիին զանգակները սկսան հնչել։

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մայր եկեղեցին թէ՛ տաճարը և թէ արտաքին գաւիթները առաջուընէ իսկ լեցուած էին երկսեռ անօրինակ բազմութիւնով մը որուն նմանը քիչ անգամ տեսնուած է։ Տաճարին և Ս. Սեղանին ջահերն ու մոմերը՝ կանթեղները, ամբողջութեամբ վառուած էին ու եկեղեցիին լոյսերու մէջ կը շողար։ Որանին աջ կողմը գեղակերտ աթոռ մը դրուած էր Ս. Կաթողիկոսին համար ու թանկագին գորգեր փռուած էին դրսի դռնէն մինչեւ բեմ որուն առջեւ շարժական սանդուղ մը չինուած էր իր կատարը ունենալով թաշեայ պատուանդան մը։

Այս առթիւ մայրաքաղաքիս քահանայական դասը ինչպէս նաեւ դպիրները մեծ մասամբ հաւաքուած էին Մայր Եկեղեցի։

Դպիրները ամէնէն ծանրագին շապիկները հագած, մոմեր ի ձեռին, առաջնորդութեամբ երաժշտապետ Մէհտերեան էֆ.ի կը սպասէին եկեղեցիին դրանը մէջ որոնց առջեւ կարգով շարուած էին բազմաթիւ քահանաներ, չուրջառներով։ Երկու քահանաներ՝ կիսազգեստ և սաղաւարտ ի գլուխ, իրենց մէկ ձեռքը մոմ ու տաշտակ ու միւս ձեռքը արծաթ բուրվառները բռնած կին սպասէին։ Իսկ ուրիշ քահանայ մը Ս. Կաթողիկոսին յատուկ թանկագին չուրջառ մը, եմիփորոն մը և գաւազան ու խաչ բռնած կը կենար յարգանօք։

Մայր եկեղեցիի Թաղ. Խորհուրդը որ վերջին ծայր ժիրաջութեամբ և աշխարհութեամբ կը հսկէր կարգադրութիւններուն, ամէն մէջտեղ ձեռք առած էր հանդէսին վայելչութենէն բան մը պակաս չընելու, ի՞նչպէս հրամայած էր արդէն Ս. Պատրի՞րք Հայրը, իր այս վեհաշնորհ հիւրին համար։

Կառքը երբ եկաւ եկեղեցիին դրան առջեւ հասաւ, ոստիկաններն ու զինուորները պաշտօնական ողջոյնը մատուցին և Ս. Կաթողիկոսը երբ կառքէն վար իջաւ անմիջապէս չուրջառ, եմիփորոն, խաչ և գաւազան առաւ։

Եկեղեցական դասը սկսաւ Հրաշափառ Աստուած շարականը։ Թափորը կազմուեցաւ անմիջապէս, առջեւէն դպիրներ, ետքը՝ քահանաներ, և քաշոցակիր սարկաւագներ, որոնց մէջէն կը յառաջանար Ս. Կաթողիկոսը շրջապատուած եպիսկոպոսներէ և վարդապետներէ՝ որոնք միայն վեղար կը կրէին, մինչ սարկաւագները շարունակ կը խնկարկէին։

Անբացատրելի էր նկարագրել կրօնական այն խանդը և բարեպաշտական զգացումը որով տոգորուած էին եկեղեցիին մէջ խնդրող ամբողջ հաւատացեալները։

Եկեղեցիին մէջ բազմութիւնը այն աստիճան խառնուած էր որ բարապանները հազիւ կրնային ճամբայ բանալ թափորին համար։ Ն. Ս. Օծութիւնը խաչակնքելով և օրհնելով աջ ու ձախ, բարձրացաւ բեմ ուր դպիրներ երգեցին «Ուրախ լեր Ս. Եկեղեցի» շարականը, որմէ ետք Ս. Կաթողիկոսը՝ Տ. Սալանեան Սրբազանի հետ «Ուրախ եղէ ես» սաղմոսերգութիւնը արտասանեց դուրս ճայնով մը։

Եկեղեցական աղօթքերէն ետք, Ն. Ս. Օծութիւն ժողովրդեան դառնալով հետեւեալը խօսեցաւ.

«Սիրելի ժողովուրդ,

«Ցողնած ճամբորդէ մը երկար բեմբասացութիւն մը չկար սպասեր անշուշտ։ Ուրախ եմ ողջամբ ժամանելուս և Ձեզ ողջունելուս համար։ Իմ առաջին պարտականութիւնս կը համարիմ, ինչպէս ամէն տեղ կրկնեցի, բարեմաղթութիւններ ընել մեր Օգոստափառ Վեհապետին թանկագին կենաց, արեւշատութեանց համար։ Կը մաղթեմ որ Օսմ. Փառապանծ Գահը որ դարերէ ի վեր պահած պահպանած է Հայ. Եկեղեցին, և Որուն խնամքները վայելած ենք չարունակ, անսասան մնայ ու բոլոր Հայ ժողովուրդը իր հաւատարմական զգացումներուն մէջ անխախտ մնայ։»

Այս բարեմաղթութենէն ետք, որուն ճայնակցեցաւ ներկայ գտնուող ստուար բազմութիւնը սրտագին ափերով, Ն. Ս. Օծութիւնը պանդիսաւոր մը օրհնեց ժողովուրդը և «Հայր մեր» մը արտասանեց։

Յետոյ դպիրները սկսան «Որ զչքնորհս» շարականը երգել, և թափոր կազմուելով, Ս. Կաթողիկոսը միեւնոյն հանդիսաւորութեամբ ուղղուեցաւ Երուսաղէմատուն, որուն դռանը առջեւ իր օրհնութիւնները տուաւ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՏՈՒՆ

Երուսաղէմատունը այս բարեդէպ առթիւ ձգնաւորեալ Երեւոյթ մը ստացած էր։ Տ. Գէորգ Երէցեան Սրբազան, ամէն կանխահոգ պատրաստութիւններ տեսած էր, վայելուչ ներսիսի պատուանիներու համար Սրբազան հիւրը որ իջաւ Երուսաղէմի վաղեմի միաբան և լուսաբարձեալ, մասնաւոր յարգանք կը վայելէ նաեւ Ս. Յակոբեայ միաբանութեան մէջ։

Թերայի քարոզիչ Տ. Հմայեակ Սրբազան որ կանուխէն Երուսաղէմատուն իջած էր, վեղար ի գլուխ, ընդ առաջ ելաւ Ն. Ս. Օծութեան և աջը համբուրեց Ս. Կաթողիկոսին։ Ն. Ս. Օծութիւնը սիրալիր ողջագուրումէ մը ետք իր եկեղեցական և աշխարհական հետեւորդներով առաջնորդուեցաւ Երուսաղէմատան դահլիճը որ յատկապէս կահաւորուած էր այս առթիւ։

Տ. Սահակ Սրբազան բազմեցաւ հոն նստարանի մը վրայ, իր չուրջը ունենալով ներկայ բոլոր Եկեղեցականներն ու աշխարհականները։

Սոսոյ Մայր Աթոռի միաբան և Սկիւտարի Ս. Կարապետ Եկեղեցիի քարոզիչ Տ. Ներսէս վրդ. Խապաեան հետեւեալ ուղերձը կարդաց։

Շնորհազարդ
Սրբազան Հայրապետ Հայոց
Տանն Կիլիկիոյ

Ի դիմաց մայրաքաղաքս գտնուող Կիլիկեցի հոգեւոր հարց և աշխարհական ազգաբնոց կուգամ խոնարհաբար մատչիլ ի համբոյր օծեալ Ս. Աջոյն Սրբազնասուրբ Տեառնդ՝ մաղթելով բարի գալուստ։

Զգիտեմ թէ՝ ի՞նչպէս կարելի է բացատրել այն սրտագեղ հոգեկան յուզմունքը զոր կը զգանք սոյն պահուս մեր սրտերուն մէջ, հանդէպ յաջորդին Շնորհալիներու շնորհազարդ Հայրապետիդ։

Վեհաշնորհ Տէր, դուք Ձեր աչքերովն իսկ տեսաք կրթական ու եկեղեցական Ճեմարանիս վիճակը Կիլիկիոյ վիճակաց ու Սահակն մայրանվանքին անկերպարան կացութիւնը որ միաբաններէ զուրկ էր գրեթէ։ Հիմա սակայն շնորհիւ բարձրելոյն և հայրական հոգածութեան մեր Օգոստափառ Սուլթանին՝ Կիլիկիոյ Ս. Սթոռը յանձին Ձեր ունեցաւ իր հովուապետը և մենք Սահակնքս մեր հայրն ու պաշտպանը։

Վասահ ենք որ կայսերական կառավարութեան հոգածութիւնք մեկ կողմանէ, Ս. Պատրիարք Հօր և Կեդր. Վարչութեան ու ազգանոց կրնակի աջակցութիւնք միւս կողմանէ, զօրավիգ և ձեռնտու պիտի ըլլան Ձեզ՝ կիր-

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ՀԱՅՐԱՊԵՏ
Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

լիկիոյ կրթական և հոգեւորական գործոց յառաջդիմութեանը մասին։

Ուստի նուիրական պարտք մըն է մեզ ամենուս համար սրտի անկեղծ ու երախտագէտ զգացմամբ գոչել, կեցցէ բիւրիցս կեցցէ մեր Ինքնակալ Վեհափառ Կայսրը, Որուն հայրական խնամոց տակ կը զարգանանք ու կը յառաջդիմենք, գոչել նաեւ կեցցէ հովուապետն մեր Տ. Տ. Սահակ Բ. Սրբազան Կաթողիկոսն Հայոց Տանն Կիլիկիոյ, որուն երեւումով կը զգանք ուրախութիւններու ամէնէն հրճուագինը։

Թոյլ կուտաք ինձ Վեհաշնորհ Տէր, դարձեալ համբուրել Ձեր Ս. Աջը, զոր համբուրեցին օծելով Կիլիկեցիք։»

Ս. Կաթողիկոսը պատասխանելով այս ուղերձին, ըսաւ որ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին բարգաւաճումը միմիայն իր ունձնական աշխատութիւնովը կարելի չէ ապահովել և թէ յոյս ունի որ ամէն տեղ գտնուող Հայ ժողովուրդը իբրեւ մէկ Եկեղեցիի զաւակ պիտի աջակից գտնուի իրեն, Կիլիկիոյ թեմերուն եկեղեցական ու կրթական զարգացումին, որուն պէտք է սատարեն նաեւ Կիլիկիոյ վանքին միաբանութեան ամբողջ անդամները։

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԱՐՔԻ ՀԱՆԳԻՍ

Այս միջոցին, Երուսաղէմատուն եկաւ, նոյնպէս վեղար ի գլուխ Ամեն. Տ. Օրմանեան Ս. Պատրիարք Հայրը և Ս. Կաթողիկոսին հետ սիրալիր կերպով ողջագուրուելով, բարի գալուստը շնորհաւորեց։

Ն. Ս. Օծութիւն շնորհակալութիւն յայտնելով, ըսաւ Ս. Պատրիարք Հօր թէ այս տեսակցութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր բաղձացուած փափաքի մը իրագործումն՝ր է։ Ուրախ է որ առիթը կ'ունենայ մօտէն տեսնելու թէ՝ Ն. Սրբազնութիւնը և թէ Պօլսական կղերն ու ժողովուրդը։

Ս. Պատրիարքը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ն. Ս. Օծութեան հետ, և ամբողջ ներկաները պատուսիրուեցան ըմպելիով և չաքարներով։

Ն. Սրբազնութիւնը յետոյ հրաժեշտ առաւ Ն. Ս. Օծութենէն և մեկնեցաւ Պատրիարքարան ընդունելու համար փոխադարձ այցելութիւնը Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսին։

Երուսաղէմատան մէջ նոյն միջոցին այցելութեան եկաւ Տ. Մեսրոպ Ս. Արքեպիսկ. Սուքիասեան։

Յետոյ, յանուն Կեդր. Վարչութեան, Ս. Կաթողիկոսին այցելութեան եկաւ Ատենապետ Տիգրան էֆ. Եուսուֆեան և համբուրեց Ն. Ս. Օծութեան աջը։ Կեդր. Վարչութեան Ատենապետը ոտքի վրայ, հակիրճ բանախօսութիւն մը ըրաւ և ըսաւ որ Կեդր. Վարչութիւնը ուրախ կ'զգայ ինքզինքը բաղդը ունենալուն համար մօտէն վայելելու Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը, որուն ընտրութիւնը մեծագոյն բարիքը եղաւ այդ Աթոռին եկեղեցական ու կրթական գործերուն բարգաւաճման։ «Թոյլ տուէք որ, շարունակեց Եուսուֆեան էֆ. յանուն իմ ընկերակցացս, բարի գալուստ մաղթեմ Ձեր Ս. Օծութեան»։

Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս պատասխանելով Կեդր. Վարչութեան ատենապետին, շնորհակալութիւն յայտնեց Կեդր. Վարչութեան և անոր Սրբազան նախագահին Կիլիկիոյ թեմերուն նկատմամբ ցոյց տուած հոգածութեանը համար և ըսաւ որ Կիլիկիոյ վիճակայինները երախտապարտ կ'ըլլան զիրենք Կեդր. Վարչութեան և անոր Սրբազան նախագահին։

Այս պաշտօնական բանախօսութիւններէն ետք, Վարչութեան ատենապետը հակիրճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ն. Ս. Օծութեան հետ, որմէ ետքի մը ետք, Ս. Կաթողիկոսը ներկայ եպիսկոպոսներուն և վարդապետներուն ուղեկցութեամբ առաջնորդուեցաւ Պատրիարքարան։

*** Երուսաղէմատունէն դուրս ելած միջոցին Ս. Կաթողիկոսին բարեւի կեցած էին քսիսէրներ և ոստիկանները։

*** Դիմաքսեան Տ. Հմայեակ և Երէցեան Տ. Գէորգ Սրբազանները Ն. Ս. Օծութեան կը ներկայացնէին Երուսաղէմատան մէջ, հոն գտնուող բոլոր եկեղեցականներն ու աշխարհականները, լրագրատուներն ու խմբագիրները։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Պատրիարքարանի մէջ ալ ոգեւորութիւնը մեծ էր. վարի դրան երկու կողմերը շարուած էին կարգաւ քահանաներ, վարդապետներ և Պատրիարքարանի պաշտօնեաները։ Ս. Պատրիարք Հայրը շրջապատուած Բաղ. Ժողովոյ անդամներէն ընդունեց Ն. Ս. Օծութիւնը իր հետեւորդներով։ Ն. Սրբազնութիւնը իր Սրբազան հիւրին ներկայեց Պատրիարքարանի ամբողջ պաշտօնէութիւնը։ Տեսակցութիւնը որ տեղի ունեցաւ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին և կ. Պոլսոյ Ս. Պատրիարքին միջեւ խիստ սիրալիր էր։ Ս. Կաթողիկոսը ներկայ եկեղեցականներուն բաղմութիւնը տեսնելով դիտել տուաւ թէ արդեւք կարելի չէր որ անոնց մէջէն օժանդակներ տրուէին իրեն։ «Քանի որ, ըսաւ, Երուսաղէմ այլ եւս իմս չէ ու դժուար է որ հոն իմ դիմումներուս գոհացում տրուի»։ Ս. Պատրիարք Հայրը յոյս յայտնեց որ անուշտ արժանաւոր օժանդակներ պիտի ունենայ Ն. Ս. Օծութիւնը։ Բիչ յետոյ պատուասիրութիւններ տեղի ունեցան և Տ. Տ. Մուշեղ ու Ղեւոնդ վրդ.ները աւանդական անուշը հրամցուցին Ն. Ս. Օծութեան։

Կէս ժամուան սիրազեղ տեսակցութենէ մը վերջ Ս. Կաթողիկոսը իր հետեւորդներով մեկնեցաւ Երուսաղէմատուն, ուր ընդունեց ծանօթ անձնաւորութիւններու այցելութիւնները։

ՁԱԾԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՏԱՆ ՄԷՋ

Ժամը 5ին Ն. Ս. Օծութիւնը նախագահեց սարքուած ճոխ սեղանի մը, իր դէմը ունենալով Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը։ Ներկայ էին Պատր. Փոխանորդ Սրբազանը, Տ. Ներսէս եպսկ. Ասլանեան, Տ. Գէորգ եպսկ. Երէցեան, Տ. Կարապետ վրդ. Տէր-Կարապետեան, Տ. Ներսէս վրդ. Խապաեան, Տ. Եղնիկ վրդ. Պապաեան։ Արիս էֆ. Ֆէսճեան, Մկրտիչ էֆ. Մելիքեան և Գառնիկ էֆ. Դուլումճեան։ Ճաշը շատ զուարթ անցաւ աճեմբոներով, որոնցմով Ս. Պատրիարք Հայրը դիտէ համեմել սարքուած սեղանները։

Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ճաշէն ետք 6ին դէպ ժամը 7ին Ս. Կաթողիկոսը վեղար ի գլուխ և Հովուապետական գաւազան ի ձեռին վար իջաւ Երուսաղէմատան դասիճէն և իր տարամարդութեան տակ դրուած շքեղ լանտոն բաղմելով, ուղղուեցաւ դէպ ի Պատրիարքարան, ուրկէ Ս. Պատրիարք Հայրը վեղար ի գլուխ կառք մտաւ և ձախ կողմը նստաւ իր Վեհաշնորհ հիւրին։ Իրենց դիմացը նստած էր Պատրիարքարանի աւագ գործակատար Արիս էֆ. Ֆէսճեան։ Ն. Ս. Օծութեան կառքին հետեւեցաւ երկրորդ կառք մը իր մէջ ունենալով Երուսաղէմի և Կ. Պոլսոյ Պատր. Փոխանորդ Սրբազանները, որոնց դիմացը նստած էր Գառնիկ էֆ. Դուլումճեան։ Երկու կառքերն ալ Պապը Ալիի ճամբով ուղղուեցան դէպ ի Կայս. Պալատ ուր երկու բարձրաստիճան եկեղեցականները ընդունուեցան Կայս. Պալատան Ա. Սենեկապետ Բարձ. Հաճի Ալի փաշայի կողմէ։ Ս. Կաթողիկոսը ջերմաջերմ բարեմաղթութիւններ ըրաւ Ն. Կայս. Վեհափառութեան արեւշատութեանը համար, Որուն թանկագին հովանիին տակ Հայ ազգը դարերէ ի վեր կը պահէ իր երջանկութիւնը ու գոյութիւնը և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Ս. Աթոռը կը վայելէ Ն. Կայս. Վեհափառութեան թանկագին շնորհները ու բարձր հովանաւորութիւնը։

Բարձր. Հաճի Ալի փաշա Ս. Կաթողիկոսին երախտագիտական ու հաւատարմական զգացումները մատոյց յոյս վեհ. Ուլիթանին Որ Կայս. Պալատան Ա. քարտուղար Բարձր. Թանին փաշայի միջոցաւ բարեհաճեցաւ իր Կայս. Գոհունակութիւնը յայտնել Տ. Սահակ Կաթողիկոսին։ Ն. Ս. Օծութիւն կրկին և կրկին բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Կայսեր թանկագին կենաց համար։ Երկու բաձրաստիճան եկեղեցականները և իրենց հետեւորդները պատշաճ մեծարանքներով պատուասիրուեցան Կայս. Պալատան մէջ, ուրկէ մեկնեցան իրենց երախտագիտական ջերմ զգացումները յայտնելով։

*** Կայս. Պալատէն մեկնելէ ետք Ս. Պատրիարք Հայրը, Բերա, իր բնակարանը ուղղուեցաւ և Տ. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս իր հետեւորդներով վերադարձաւ Երուսաղէմատուն, ուր ընդունեց բազմաթիւ կղերական և աշխարհական այցելուներ։

*** Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին Պոլիս ժամանումը հեռագրաւ հաղորդուեցաւ թէ՝ Էջմիածնայ Ս. Հայրապետին և թէ Երուսաղէմի Տ. Ցարութիւն Ս. Պատրիարքին։

*** Մարիա Թէրեզա շոգենաւը երբ Տարանտէլ հասած էր առջի իրիկուն, տեղւոյն Թաղ. Խորհրդոյ անդամները, և երեւելիները շոգեմակոյկով ընդ առաջ գացած են Ն. Ս. Օծութեան և բարի գալուստ մաղթած Ս. Կաթողիկոսին։

*** Ամեն. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսը ծնած է 1849ին, Խարբերդի Եղեգի գիւղին մէջ։ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է 1885ին։ Կաթողիկոս ընտրուեցաւ 1902 Հոկտ. 12ին։ Վերջին ոտնգամ Կ. Պոլիս եկած էր 12 տարի առաջ, ի դարձին Ս. Էջմիածնէ՝ ուր մասնակցած էր արդի Ս. Հայրապետին ընտրութեան։

*** Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հոգեւոր իրաւասութեան ներքեւ գտնուող թեմերն են՝ Սիս, Ատանա, Պէրէճիք, Հաճրն, Հալէպ, Խարբերդ, Բիլիս, Այնթապ, Անթաքիա, Մարաշ, Զէյթուն, Ֆուրնուզ, Մայաթիա, Եօզկատ, Պաղջէճեան, Բուժտիկին, Ագտաղմատէն, Զօրում, Մանկուրլու, Կիւրին, Մանճիլդ, Տիվրիկ և Տարէնտ։

*** Լուսանկարիչ Թագոր էֆէնտի Զրագեան եկեղեցական թափորը լուսանկարեց զանազան դիրքերով։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ ասկէ առաջ նկատողութեան առնելով Խասգիւղի Յովհաննէս Ֆրէնկեանի և կնոջը Վերժինի Հիւսէյինեանի ամուսնական խնդիրը, իր ընթացքի պատճառաւ բոլորովին յանցաւոր դատած է այրը, և արտօնած է Վերժինին կրկին ամուսնանալու, իսկ Յովհաննէսը զրկած է ամուսնութենէ և Ս. եկեղեցւոյ հաղորդակցութիւններէ։

ՊԻՂԱՑԻ Տ. Ներսէս քհն. Մալրմեանը երէկ մայրաքաղաքս եկաւ և Ս. Պատրիարք Հօր ներկայացաւ։ Տ. Ներսէս քհն. Պիղայի մէջ առժամեայ մասաւոր մը լինութեան համար առաջարկութիւն մը պիտի ընէ Ս. Պատրիարք Հօր։

ՖԻԼԻՊԷի Ագգ. Վարժարանին վարիչ մանկապարտիզպանուհի անուանուած է կարող և ձեռնհաս ուսուցչուհի մը։ Օր. Ֆիլոմ Բարսեղեան, որ մօտ օրէն կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։

ԽԱՉԵՐԻՍՅԻ տօնին առթիւ Գալֆեան Որբանոցի որբուհիները գեղեցիկ խաչի բռնիչ մը նուիրած են Խառգիւղի եկեղեցւոյն, չորս կողմը պռosk խաչեր բանուած։

ՊԱՏՐ. ՓՈՒԵԱՆՈՐԴ Սրբազանը առջի օր ի դիմաց Ս. Պատրիարք Հօր շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Էվգաֆի նորընծիր նախարար Թուրխան փաշայի։

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, 11 սեպտ. 904

Երէկ առաւօտ, Տ. Ոսկի քահանայ Պիպիեան Ս. Պատարագ մատոյց։ Պատարագի միջոցին Տ. Եղիշէ եպիսկ. ասկաւագ ձեռնադրեց Տիրացու Յակոբ Ս. Թասմաճեանը, բնիկ Օվաճըքցի որ Վարագայ Խաչի Բարեկենդանի կիրակին քահանայ պիտի ձեռնադրուի Արմաշ, Դասթէմաճիի կուսակալութեան Տիվրիկ - Համիտիէ գիւղաքաղաքին վրայ։

Այս առտու Տ. Թորգոմ Ծ. վրդ. Պատարագ մատոյց։ խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր եկեղեցին։ Ճաշու գիրքէն ետք, Տ. Թորգոմ վրդ. ընթերցաւ առնելով «Երանի այնմ որ եգիտ զիմաստութիւն» խօսքը Առակաց Գիրքէն, գեղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ։

Կիրակի, 12 սեպտ.

Ո խաւարներու ամպին բազմութիւն մը եկած լեցուցած է ամբողջ թաղը, և բոլոր սենեակները գրաւուած են։ Առատու խուռն բազմութիւն մը կայ եկեղեցիին մէջ, այնպէս որ ներս մտնելը շատ դժուար է։ Եկեղեցական արարողութիւնները շատ սրտառուչ կերպով կատարուեցան։ Ժամը 3ին Տ. Եղիշէ եպիսկ. եպիսկոպոսարանէն զգեստաւորուած՝ եկեղեցի առաջնորդուեցաւ «Հրաշափառ»ով, շրջապատուած վարդապետներէ, քահանաներէ և սարկաւագներէ։ Եպիսկոպոսարանին դրան առջեւէն մինչեւ եկեղեցիին դուռը զինուորներ կեցած էին։ Ճաշու գիրքէն ետք, Տ. Եղիշէ եպիսկ. Դուրեան բնաբան առնելով Առաքելոյն «Զմիտս գիտեմք յանուն Յիսուսի հնազանդութեան» խօսքը քարոզ մը խօսեցաւ։ Պատարագէն ետք Սրբազանը ուղղուեցաւ դէպ ի եպիսկոպոսարան, որուն դրան առջեւ կանգ առնելով, Թուրշերէն լեզուով բանախօսութիւն մը ըրաւ և ըսաւ թէ Հայ ազգը դարերէ ի վեր Օսմանեան Գահուն հովանիին տակ հանգիստ կ'ապրի և ամէն երջանկութիւն կը վայելէ։ կը պահէ իր կրօնքը, իր լեզուն, եւն։ Սրբազանը բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Սուլթանին կենաց, ամբողջ Օսմ. Կայսրութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն, Իզմիրի կուսակալին, Իզմիրի դօմանտան փաշային և վերջացուց։ Ժողովուրդը մասնակցեցաւ ջերմ ամէններով։

Իրիկունը կատարուեցաւ Խաչվերացի արարողութիւնը։ Նոյնպէս խուռն բազմութիւն մը ներկայ էր։ Ամէն օր ջերմեռանդութեամբ կ'ունկընդրէր եկեղեցական արարողութիւններուն, որոնց կը նախագահէր Տ. Եղիշէ Եպսկ.։

Վաղը, երկուշաբթի Արմաշի եկեղեցիին մէջ պիտի պատարագ Տ. Արսէն Ծ. վրդ. Եղիկան, իսկ Խասկալի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ պիտի պատարագէ Տ. Եղիշէ վրդ. Խաչերեան։

ՄԿՐՏԻՉ

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ
BOURSE DE PARIS

27 Սեպտ. 1904

Ֆրանս. 3% Français)	97	75
Ռէնտի (Tab. Turcs)	387	—
Օսմ. Միացեալ (R. Nv. Unif.)	86	10
Երկաթուղի (Lots Turcs)	127	—
Պանք Օթթ. (Banque Ott.)	584	—
Թրանսվալ (Transvaal)	86	—

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սքանտարի Սեպտ. 24ի խմբագրականից

Պաշտօնական որոշ յայտարարութիւն մը տակաւին չընդունուեցաւ՝ հաստատող այն մասնաւոր հեռագիրները, որոնք ա՛նպէս ցոյց կուտային թէ արդէն իսկ Մուքտէնի վրայ սկսած է ճաքռնական յառաջխաղացումը։ Այսու հանդերձ մեծ պատճառներ կան կարծելու թէ Ռուսք լիովին կը սպասեն յարձակումի, և եթէ նոյն իսկ միմիայն հաւանականութեան համեմատ դատենք, տարակոյս չկայ որ ճաքռնցի առաջնորդները ի մօտոյ հաստատ ճիգ մը պիտի ընեն զօրավար Բուրբաքիին Մանչուրիոյ մայրաքաղաքէն դուրս քշելու։ Այս գործողութիւնը կատարելու համար ճաքռնցիք ուրիշ բանի պէտք չունին եթէ ոչ ա՛յն համոզման թէ բաւական զօրաւոր են ուրիշ ճակատամարտի մըն ալ սկսելու։ Եթէ իրենց զօրութեան համոզումը բաւնեցած չլլային, գործնականապէս պիտի պարտուէին իրենց գլխաւոր նպատակին մէջ, որ է՝ Ռուսերը բոլորովին դուրս քշել Մանչուրիայէն, և Լիաօեանկի առջեւ իրենց սուղ գնած յաղթութիւնը բոլորովին ամուլ պիտի ըլլար։ Հիմա բարձրաբարբառ կը խոստովանին ճաքռնցիք թէ իրենց նախապէս ենթադրածէն շատ աւելի ծանր եղած են իրենց կորուստները։ Օգնական նոր գունդեր փութացնելու համար եղած յամառ ջանքերը ցոյց կուտան թէ հարկ կը զգան լեցնելու իրենց կորգերուն մէջ բացուած մեծ ծակերը։ Իրենց Թշնամիին հանդէպ իրենց ունեցած յարգանքը յայտնապէս նո՛յն կը մնայ, իրենց վերջին յաջողութիւններէն եաքն ալ։ Անոնց Բանակներուն մէջ հիւանդութիւններու մասին բան մը լսած չենք, բայց մինչեւ հիմա իրենց պահած արդարացի գաղտնիքը լուութիւնը հաւնութեան տեղ ենթադրել կուտայ, և թերեւս ճաքռնական բանակները այս միջոցիս կ'ընդունին այցելութիւնը տ'ն կարգ մը հիւանդութիւններուն, որոնք սովորաբար արդիւնք են ծայրեղ դժուարութիւններու և յուսահատական ճիգերու, որոնցմով վերջերս նշանաւոր հանդիսացաւ ճաքռնական Բանակը։ Ճաքռնցիք ո՛րքան խստամբեր և սակաւակեր ըլլան, և իրենց սովորութիւններուն մէջ ալ ժուժկալ, սակայն կարելի չէ օրերով անանկ դժուարին ճամբաներէ քալել հում բրինձ միայն ուտելով, և երբ ճաքռնցի զինուորները, ծարաւէն մարած, իրենց գտած ջուրը անպազարար խմեն, կարելի չէ որ հակազդեցութիւն մը տեղի չունենայ մարմնական առողջութեան վրայ։ Այսպիսի վայրկեաններու մէջ է որ երեւան կուգան ժանտատենդը և թանչքը։ Ռուսք, որոնք իրենց կորգերուն մէջ հանգիստ կը մնային մինչ իրենց թշնամիները տաժանելից աշխատութեամբ բլուրներ կը կարէին, համեմատաբար նուազ նեղութիւններու ենթարկուեցան, և հիւանդութիւնները հաւանաբար նուազ զոհեր ըրած է անոնց մէջ։ Զօրավար Բուրբաքիի վերջին հեռագիրը կը տեղեկագրէ թէ ճաքռնական հետապոտիչ ջոկատ մը երեւցաւ Մուքտէնի արեւելակողմը՝ Ֆուլինկ, Հուն գետին աջ եզերքին վրայ։ Բարտեսին վրայ նայելով կը տեսնուի թէ գետը քաղաքէն կը հոսի դէպի հիւսիսային արեւելք։ Ֆուլինկ կէս ճամբուն վրայ է Ֆուշունի, ուր հուն մը կայ, և այդ կէտէն Թրլինկ տանող ճամբան աւելի կարճ է քան Մուքտէնէն հոն տանող ճամբան։ Զօրավար Բուրբաքիի անցքը գետին այդ կէտէն, մինչ միւս ճաքռնական բանակներն ալ Մուքտէնի ճակատն պիտի յարձակին։ Գիշդ Լիաօեանկի առջեւ եղած կացութիւնը կը յիշեցնէ, և հաւանաբար նոյնօրինակ յաջողութիւններով պիտի պսակի։ Զօրավար Բուրբաքին կ'աշխատի ցոյց տալ թէ արթնամտութեամբ կը հսկէ զօրավար Բուրբաքիի շարժումներուն վրայ, և չատ աղէկ գիտէ թէ Բուրբաքիի նպատակն է իր թոին դառնալ և պաշարել։ Բուրբաքիի Բանակին հետ գտնուող մեր մասնաւոր թղթակցին հեռագիրները ցոյց կուտան թէ ռուսական հետապոտիչ գունդերը զգոյշ վրայ են, և թէ անոնց Բանակը յանկարծակիի գալու վտանգը չունի։ Այս ի հարկէ տարտամ հաշիւներէ դուրս առայժմ վստահաբար բան մը չենք կրնար ըսել։ Բացորոշ յայտարարութեան պէտք չկայ համոզուելու համար թէ ճաքռնցիք ամէն ճիգ պիտի թափեն Մուքտէնին տիրելու համար, և թէ զօրավար Բուրբաքիին պիտի չնահանջէ մինչեւ որ չպարտաւորուի։

Երկու կողմերէն ալ եկած զանազան պատմութիւններուն մեծ կարեւորութիւն տալ պէտք չէ։ Ճաքռնական այն զրոյցները թէ Բուրբաքիին ի՛նչ ընելը չի գիտեր, թէ անկարող է կեդրակրելու իր արդի մեծագոյն Բանակը, ա՛նքան միայն կարեւորութիւն ունին ո՛րքան ա՛ն ռուսական հաւաստիքները թէ Պալթիկի Նաւատորմը իրօք վերջապէս ճամբայ ելած է, և թէ Բորթ Արթուր երեք ամիս ալ դեռ կրնայ դիմանալ։ Այս կարծեցեալ լուրերը նպատակ ունին «բարոյական ազդեցութիւն» մը միայն առաջ բերելու։ Մեծաքանակ ուսելիք համբարուած են Ֆիրինի նաւանգին մէջ, որ դեռ Ռուսերուն ետեւն է, լեցուն է արջառներով, և չատ տեղեր ալ հունձքերով ծածկուած են, մինչեւ իսկ ցած բլուրներուն գագաթները։ Գալով Պալթիկի Նաւատորմին, իր պատմութիւնը մինչեւ հիմա ռուսական նաւարաններուն պատրաստութեան ապացոյցն է։ Այնպիսի մարտանաւեր որոնք չեն կրնար քանի մը օր իսկ Պալթիկի մէջ պտտիլ առանց վնասուելու, յոյժ անհաւանական է որ կարենան Զինաստան հասնիլ։

*** Բեթերսպուրկի լրագիրները կը հրատարակեն հետեւեալ բանախօսութիւնը, զոր ներքին գործոց նորընտիր նախարար իշխան Սվիաթոբոլթ Միրսքի արտասանեց Վիլնայի Լեհ Ազնուականութեան ներկայացուցիչներուն, որոնց գլուխը կը գտնուին Անտոն և Էօզէֆ Թիսքիվից կոմսերը.

«Պարոնե՛ր, յատկապէս կանչեցի ձեզ համարձակօրէն խօսելու։ Ուրախ եմ որ ամէնքդ ալ ներկայ եղաք կատարիչ Կայսրուհիին արձանին բացման։ Այս յիշատակարանը, Վիլնայի մէջ կանգնուելով, ապացոյց մըն է թէ Լեհերը Ռուսերուն պէս հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն։ Կը խնդրեմ որ բոլոր Լեհերուն իմաց տաք թէ պիտի աշխատիմ իմովսանն օգտակար ըլլալու իրենց։ Արդէն դուք կը ճանչնաք իմ հանրային կեանքս իբրեւ Վիլնայի կառավարիչ։ Գիտէք թէ ձեռքս եկածները ըրի և յաջողեցայ Զէմսթվօներու դրութիւնը հաստատել հոս, որով դուք ալ մասնակից եղաք ձեր զիւղական հանրային գործողութիւններուն։ Արդ, եթէ իրրեւ կուսակալ ա՛յդ եղաւ իմ բռնած դիրքս, իբրեւ նախարար պիտի կարողանամ աւելին ը՛նել չնորհիւ Վեհ. Ձարին։ Ն. Վեհափառութիւն վերջերս խօսեցաւ ինձի Լեհերուն համար իր ունեցած ներգամիա և հայրական հոգեսքներուն մասին։ Ն. Վեհափառութիւն յանկարծ ոտքի ելնելով Իր նստած տեղէն, հրամայեց որ Իր բաղձանքները կատարեմ։ Բայց որպէսզի յաջողութեամբ ի գլուխ հանեմ Վեհ. Կայսեր հրամանները, պէտք է աշակից ըլլաք ինձի։ Կայսեր ներկայացուցիչ Մեծ-Դուքսը յատկապէս իմացուց Վեհափառութեան ձեր ներկայութիւնը արձանին բացման արարողութեան։»

Լեհական գաւառներուն Ռուսիոյ միացման իրիւատակ կանգնուած կատարինէ Բ.ի արձանը մեծ չքով բացուեցաւ ի ներկայութեան Միխայիլ Մեծ Դուքսին, Կուսակալին Պաշտօնարանին հրապարակին մէջ։ Արձանը կը ներկայացնէ Կատարինէ Կայսրուհիին ամբողջ դէմքը՝ մարդաչափ մեծութեամբ, կեցուածքը թէ՝ բնական է և թէ վեհաշուք։ Բանդակագործն հրեայ նշանաւոր արուեստագէտ մը, Մ. Անթոքոլսքի, բնիկ Վիլնա քաղաքէն, աղքատ ծնողքի զաւակ, որուն մանկութիւնը գրեթէ չքաւորութեան մէջ անցած է։ Արձանին համար դրամը հանգանակութեամբ ձեռք բերուեցաւ, գլխաւոր թելադրիչը ըլլալով իշխան Տրուբցքոյ Լուպեցքոյ։ Իշխան Սվիաթոբոլթ Միրսքի խանդաւառութեամբ ընդունուեցաւ հացկերոյթին ժամանակ։ Արձանին առջեւ չինուած բեմին վրայ կատարուած արարողութիւնը գունագեղ հանդէսանք մը ունէր։ կրօնական բազմաթիւ տարրերու ներկայութեան պատճառաւ։ Կային Ռուս Օրթոտոքս, Կաթոլիկ, Լութերական Հրեայ և այլակրօն կղերականներ։ Կաթոլիկները կրօնական արարողութեան չմասնակցելու համար կանուխէն քաշուեցան։ Ռուս Արքեպիսկոպոսը արտասանեց մաղթանքը, կղերէն շրջապատուած, անթիւ անձամբ պատկերներու մէջ, մեծ մասամբ թանկագին քարերով դրուագուած։ Երբ արձանը բացուեցաւ, Մեծ-Դուքս Միխայիլ բեմին վրայ ելնելով, նշան մը ըրաւ, և տակ 360 թնդանօթի ողջոյններ գոռացին։ Ն. Կայս. Բարձրութիւնը յետոյ ընդունեց Երրորդ Զօրարանակին Խազախները։ Միրսքի իշխան Բեթերսպուրգ դառնալէ առաջ պիտի այցելէ Խարքով, Մոսկուա, և Ս. Սերգիսի վանքը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՔԱՂԱՔԱՑԻՍՏԱՐՏԸ

ԲՈՐԹ ԱՐԹՈՒՐԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՊՈՆՅԻՔ ԻՐԵՆՑ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ. ԴԱՂՏՆԻ ԵՎ ՊԱՀԵՆ

(Վիեննայի վերջին թղթաբերով առցուած Սուրբ-պատկան թերթերէն։ Դէպքերը պատմուած իրենց կանոնաւորութեամբ եւ ծարուն ճակաբար։)

Բեռերսպուրկէն 24 Թուով կը հեռագրեն Պէրլինի Թակէպլաթին.— Վերջին լուրերուն նայելով ճաքռնցիք Մուքտէնի և Ֆուշունի միջեւ Ջուն գետին դէմ կը քալեն, նպատակ ունենալով ռուսական ձախ թեւին եաւեր անցնելու։ Այս պարագայինսխալ է անգլիական աղբիւրէ տրուած լուրերը որոնց համեմատ ճակատամարտը ուղղակի Մուքտէնի առջեւ տեղի պիտիունենայ։ Բուրբաքիին այժմէն միտքը դրած է Թրլինկի առջեւ մղել վճռական կռիւը ենթադրելով թէ պայմանները հոն աւելի նպաստաւոր են իրեն։ Թրլինկ «Մանչուրիոյ Թերմոպիլէ»ն կը համարուի, և պաշտպանութեան համար արտասովոր կերպով նպաստաւոր դիրքեր ունի։ Արդէն բազմաթիւ հզօր ռուսական գունդեր Թրլինկի մէջ համախմբուած են։ Հետեւաբար Մուքտէնի առջեւ լոկ վերջապահական կռիւներ պիտի մղուին։

*** Թօքիոյէ կը հեռագրեն Նայէ Ֆրայէ Բրէսէի.— Մարշալ Օեամա ամբողջ ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողականի սկսաւ դարձեալ։ Ըէնէնքամբիի, Սամսոնովի, և Մրչենքոյի Խազախները, որոնց հետ հետեւակ և թնդանօթաձիգ վաշտեր ալ կային, Մուքտէն քշուեցան։ Հունչոյի հարաւային կողմը հիմա չատ տկար ռուսական գունդեր կան միայն։ Ճաքռնական հեծելազորքերը արդէն իսկ յարձակում կ'ընեն ռուսական երկու թեւերուն վրայ, և ռուս պահանորդներուն դէմ կը կռուին մինչեւ իսկ Թրլինկի շրջակայքը։

*** Լոնտոնէն։ ալ Սեպտ. 24 Թուով հետեւեալը կը հեռագրուի Վիեննա.—Մուքտէնէն չատ լուր չը կայ։ կ'ենթադրուի թէ ճաքռնցիք արտասովոր դանդաղութեամբ կը յառաջանան (Տե՛ս Կացութիւնը)։ Երկու բանակներուն այրուձիներուն մէջտեղը չարունակ մանր կռիւներ տեղի կ'ունենան, իբրեւ նախաբան մօտալուտ մեծ ճակատամարտին, ինչպէս փորձ ցոյց տուաւ Լիաօեանկի առջեւ։ Ամէն օր Լիաօ գետին ճամբով մեծաքանակ մթերք կուգայ ճաքռնցիներուն՝ մատակարարներով։ Լիաօեանկի մէջ կը ծանուցուի թէ Օեամա ընդհանուր յառաջխաղացումը հրամայած է արդէն, կա՛մ Ռուսերը պաշարելու և կամ բացդաշտի վրայ զարնելու նպատակաւ։ Ահա ներկայ կացութիւնը.— Ճաքռնական ձախ թեւը Հունչ գետին եզերքին կը հետեւի, անոր յառաջապահները Շալինքու հասած են արդէն։ Աջ թեւը ռազմագիտական դիրք մը բռնած է Մուքտէնի արեւելեան կողմը։ Մանր մանր կռիւներ կ'ըլլան Թշնամի ջոկատներուն մէջտեղ առանց վճռական արդիւնքի, որովհետեւ Ռուսերը իրենց յատակաձեւին համեմատ անմիջապէս կը նահանջեն դարձեալ։ Ռուս յառաջապահները արեւելեան և հարաւային արեւելեան ճակատէն քանի մը մղոն ետ նահանջած են դէպի Մուքտէն։

*** Բեռերսպուրկէն ալ կը հեռագրեն թէ Մուքտէնէն եկած լուրերուն նայելով ճաքռնական ուժերը հետեւեալ կերպով բաժնուած են.— Ռուրբքիի բանակը կը գտնուի Պանեաբուցայի և Բէնսչիհուի կողմերը, իր յառաջապահները Ֆուշունէտէի և Ֆուլինի ճամբուն վրայ են։ Ճաքռնական միւս երկու բանակները կը գտնուին Եանթայի մէջ և համանուն ախտահանքերուն շրջակայքը։ Նովոյի Վէտմիան ալ եկած մասնաւոր հեռագիր մը կ'ըսէ.— Սա մէկ երկու օրերուն ոգեորը սկսան դարձեալ տաքնալ։ Զինուորական շրջանակներուն մէջ ի մօտոյ ճակատամարտ մը կ'ենթադրուի Մուքտէնի մօտերը։ Մուքտէնի հարաւային արեւելեան կողմը ռուսական օդադարիկ մը բարձրացաւ։ Ռուս կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական ցանկին նայելով, Լիաօեանկի առջեւ Ռուս սպաներէն մեռած կամ վիրաւորուած են 520 հոգի, որոնց մէջ եօթը զօրավար, և 45ն ալ Սպայական անդամ։

*** Զօրավար Լինիէվիչի զօրաբանակը Օրէնպուրկի Խազախներուն հետ վաղամիտութեամբ Մուքտէն քաշուեց

ցաւ։ Վլատիվոսթոքի մէջ սղութիւն կը տիրէ։ Մէկ լիտրա շաքարը 55 կոպէկ կ'արժէ, քաղաքին մէջ նոր կօշիկ բնաւ մնացած չէ։ Բայց ընդհակառակն Ուսուրի նահանգին մէջ հունձքերը լաւ են։ Սեպտ. 22ին էր որ Ճարոնցիք տիրացան Տալինի կիրճին։

*** Բորթ Արթուրի մասին հետեւեալ լուրերը կը հաղորդուին Սեպտ. 24 թուով, Բեթերսպուրկէն.—Երէկ Ճարոնցիք երեք կողմէն ընդհանուր յարձակում մը ըրին Բորթ Արթուրի վրայ։ Բաւական երկար ժամանակէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իրենց ներկայութիւնը զգալի ըրին Թակօ և Քամիմուրա ծովակալները։ Վլատիվոսթոքի ռուս նաւատորմին մնացեալին ի վեր Քամիմուրա այլ ևս հարկ չի տեսներ բաժնուիլ Թոկոյէն։ Բեթերսպուրկի մէջ իսկ սկսած են Բորթ Արթուրի օրերը համրել։ Տալնի հասնող Ճարոնցիներ կը պատմեն թէ Բորթ Արթուրի վրայ նոր յարձակումներու շարքը սկսաւ Սեպտ. 19ին, և շարունակուեցաւ հետեւեալ օրերուն։ Դեռ չհաստատուած տեղեկութեան մը նայելով, Ճարոնցիք այս անգամ կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք բերեր են։ Սեպտ. 19ին քաղաքին ամրակոծութիւնը սկսաւ առաւօտեան ժամը 3ին և մէկ ժամ տեւեց։ Երբ լոյսը ճեղքուեցաւ ամրակոծութիւնը իր աւէլն սաստիկ ստահնանին հասած էր։ Ճարոնէն ղրկուած քանի մը նոր խոշոր թնդանօթներ իրենց կրակը տեղացուցին այնպիսի կէտերէ, որոնցմէ դեռ կրակ եղած չէր։

*** Ճարոնական աղբիւրէ նոր լուր չկայ Բորթ Արթուրի մասին, և մարդ կը պարտաւորուի միայն Բեթերսպուրկէն եկած լուրերով մնալ, թէ Ճարոնցիք դարձեալ պարպեր են «Բուրբաքին» ամրոցը, բայց դայն փճացնելէ վերջ։ Գալով ներքին քաղաքին բուն կացութեան, տխուր պատկերը նոր լոյսի ճառագայթով մը չի լուսաւորուեր։ Վերջին փախստականները քաղաքին կացութիւնը յուսահատական կը նկարագրեն։ Քանի մը հազար հոգի միայն օթքի վրայ են, միւսները ամէնքն ալ հիւանդ են։ Բոլոր արտաքին ամրութիւնները Ճարոնցիներուն ձեռքն են։ Նաև ներքին ամրութիւններէն երեքը, որոնցմէ երկուքը խիստ վնասուած։ Ճարոնցի հրամատարը դարձեալ անձնատուութեան հրաւիրեց Սթէօսէլը։ Բորթ Արթուրի մէջ քսլէրա ծագած ըլլալուն լուրը դեռ հաստատուած չէ, բայց Ռիթէր կը պնդէ։

*** Թոքիոյէ կը հեռագրեն Լօֆայ Անցայկերի.—Ճարոնական իշխանութիւնը Բորթ Արթուրի չորս դէպքերուն մասին մինչեւ հիմակուան լուութիւնը կը պահեն, թէև տրիւնալից տեսարաններու վրայ կը խօսուի։ Պաշարող բանակին սպաներէն մին Ճարոնական կորուստները կը բարձրացնէ, 30,000 մեռեալներու և վիրաւորներու։ Ռուսք մասնաւոր տեղ մը հոդէն վեր խոյոր պատնէշ մը չինեցին, զոր Ճարոնցիք ուզեցին գրաւել իրբև նոր ամրոց մը։ Բայց այդ միջոցին ռուսական ական մը պայթելով, ամբողջ Ճարոնական զօրագունդ մը փճացաւ։ Ռուսք յետոյ անմիջապէս սկսան այդ պատնէշը զօրացնել պողպատեայ թիթեղներով։

*** Դարձեալ Թոքիոյէ կը հեռագրեն Պէրլինէր Թակպլաթ.—Բորթ Արթուրի վրայ վերջին չարաթուան Ճարոնական յառաջխաղացութեան հակառակ, Թոքիոյի մէջ չի կարծուիր թէ քերդաքաղաքին անկումը մօտ է։ Բայց կը յուսան թէ վերջապէս պիտի կրնան գրաւել, քանի որ գիտեն թէ Պալթիկի նաւատորմը գալիք տարուան գարնանէն առաջ Ծ. Ասիական ծովեզերքները հասնելիք չունի։ Սակայն աղբիւրէ կ'իմացնեն թէ զօրավար Սթէօսէլ դեռ մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը ռազմամթերք ունի։ Ներքին ամրութիւններուն վրայ զարմանալի բաներ կը պատմուին, եթէ նոյն իսկ պատառուածքներ բացուին՝ ներսերը կան ծակեր, խոռոչներ, որոնց չի կրնար թափանցել ռումբը։

*** Ճարոնցիք Ցուկարու նեղուցին մէջ բռնուած անգլիական Բրիւգեսբր չոգենաւը, որ Օրկէօնէն Վլատիվոսթոք կ'երթար։ Հաքատաթէ տարին քննելու համար։

*** Զարին կողմէ յատկապէս Ծ. Արեւելք ղրկուած էր իշխան Լվով, ռուս բանակին հիւանդներուն և վիրաւորներուն ի՞նչ կերպով դարմանուիլը հսկելու համար։ Իշխանը իր պաշտօնը աւարտելով Բեթերսպուրկ դառնալու համար ճամբայ ելաւ։ Բուրբաքին զօրավար՝ վերջին հրաժեշտի միջոցին, յոյս յայտնեց թէ նոր հիւանդարաններ պիտի ղրկուին ձմեռնային եղանակին համար։

*** Իշխան Բանիվիլ և տեղական Բրիսթօֆորով, որոնք Բորթ Արթուրէն մեկնելով Բուրբաքիի տարին Սթէօսէլի կարեւոր պաշտօնաթուղթերը, իրենց հետ ունին նաև Բորթ Արթուրի մէջ յատկապէս վարժուած թղթատար աղաւնիներ, որոնց միջոցաւ պիտի ղրկուին Բուրբաքիի պատասխանները։

*** Հոն գետը թայֆէ գետէն աւելի ընդարձակ է, և հետեւաբար ճաթոնական յառաջխաղացութեան դէմ աւելի զօրաւոր պատուար մըն է։

*** Ծովակալ Սքրիտլովի ապայակոյտին պետ նաւապետ Բլատ, որ Վլատիվոսթոքէն Բեթերսպուրկ դարձած է, տեսակցութեան մը միջոցին յայտարարեց թէ իրաւէ որ եթէ Վլատիվոսթոքի նաւախումբը չկրցաւ միանալ Բորթ Արթուրի նաւատորմին, մեծագոյն պատճառը այն էր որ ռուսական շարժումները ծանօթ էին Ճարոնցիներուն։ Ճարոնցի լրտեսներ կը վխատին Վլատիվոսթոքի մէջ, զորոնք անկարելի էր բռնել, և որոնք գիրաւ Թիենձին կամ Բեքին կը ղրկէին ո և է կարեւոր լուր։ Այս կերպով, թշնամին կատարելապէս գիտէր թէ Սքրիտլովի հրաման տուած էր եէսէն ծովակալին Ճարոնական նաւատորմին մէկ մասին ուշադրութիւնը գրաւել, որպէսզի կարելի ըլլայ Բորթ Արթուր մտնել։ Բլատ անհրաժեշտ կը համարի Պալթիկի նաւատորմին մեկնումը։ Պիտի աշխատինք, ըսաւ Բլատ, բոլոր ռուսական տրամադրելի մարտանաւերը Ծ. Արեւելք ղրկել, և եթէ հարկ ըլլայ, զանազան զիջումներ պիտի ընենք Անգլիոյ, որպէսզի ծովերու վրայ դժուարութիւն չյարուցանէ Ռուսիոյ դէմ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԶՈՐԵՍԵԱՆ ԵՎ ՔԱՖԷՈՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԲԵԹԵՐՍԳՈՒՐԿ, Սեպտ. 26.—Մանչուրիոյ ռուսական երկրորդ զօրաբանակին հրամատար անուանման առթիւ, Զարին կողմէ Զօր. Կրիբընպէրկի ուղղեալ ինքնագիր նամակը կ'ըսէ.

Նկատելով այն յամառ ջանքերը զոր Ճարոնցիք ցոյց կուտան պատերազմը վարելու համար, նկատելով նաև անոնց զինուորական բարձր յատկութիւնները, Զարը հարկ դատեց մեծապէս աւելցնել Ռուսերուն պատերազմիկ ոյժերը, կարելի եղածին չափ շուտով փայլուն յաղթութիւն մը ապահովելու համար անոնց։— Սակայն որովհետեւ կարելի չէ բանակի մը յոյժ բազմաթիւ զօրքերը կառավարել և կռիւ վարել առանց վնասու, Զարը որոշեց այդ զօրքերը երկու բանակներու բաժնել, միոյն հրամատարութիւնը թողլով Զօր. Բուրբաքիի ձեռքը, և երկրորդ բանակին հրամատար անուանելով Զօր. Կրիբընպէրկը։ Զարը ի վերջոյ կ'ըսէ թէ համոզուած է որ Զօր. Կրիբընպէրկ իրեն յանձնուած զօրքերը պիտի վարէ յաջողութեամբ և բարձր հրամատարին հրամաններուն համաձայն։

—26.—Զօր. Բուրբաքին իր երէկի տեղեկագրին մէջ կը յարէ նաեւ թէ քանի մը օր առաջ, Սեպտ. 24 ցուրտերը սկսան։ Օդին բարեխառնութիւնն իջած էր մինչեւ զերոյէն մէկ աստիճան վերը։ Սեպտ. 23էն ի վեր միայն քիչ մը աւելի տաք ըրաւ։ Սպարապետը յետոյ կ'ըսէ թէ զօրաց առողջական վիճակը լաւ էր։

ՌՈՍ–ՍԱՃԻՏ.— Սմոլենսք և Ս. Բեդերսպուրկ Լիպաւ մեկնեցան։ Մեկնելէ առաջ Թոյլատութիւն ըստացան պաշար և ածուխ առնելու, առաջինը 350 և երկրորդն է 100 Թոն։

ԶԻՆՈՒ.— Ռիթէր կը ծանուցանէ թէ Ճարոնցիք Սեպտ. 19էն մինչեւ 21 ճակատամարտներուն մէջ քանի մը կարեւոր դիրքեր գրաւեցին, որոնց մէջ են Բուտրոբաքինն և Իշան ամրոցները, վերջինն առնուեցաւ գիրկընդխառն կռիւէ մը ետքը, որ այն ատեն միայն վերջացաւ, երբ բոլոր բերդապահ Ռուսերը սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան։

ԲԵԹԵՐՍԳՈՒՐԿ.— Զօր. Սախարով երկուքուն Թուով կը հեռագրէ ընդհ. Սպայակոյտին.— Վերջին օրերս Ճարոնական յառաջապահ զօրքերը մօտեցած էին Քաղաուլիի կիրճին, բայց մեր զօրագունդին ընդդիմութեան չնորհիւ, չյաջողեցան գրաւել այդ կիրճը։ Ցարդ թշնամին կրաւորական ընթացք մը պահեց։ Մեր բանակին հարաւային ճակատին վրայ, ամէն օր յառաջապահի կռիւներ տեղի կ'ունենան։

ՏԵԴՄՈԼՏ.— Լիբբէի իշխանապետութեան խնամակալ Էրնէսդ ու Լիբբէ— Պրիմթէլֆէրա կոմսը մեռաւ։ 1842 Ցնս. 9ին ծնած էր Օպէրքաէլիսի մէջ, Պոնի մօտ։

ՎԻԵՆՆԱ.— Ներքին գործոց նորընտիր նախարար իշխան Սվիդոբով Միրսքի, հրաժեշտ առնելու ատեն, հրէական պատուիրակութիւն մը ընդունեց և անոր յայտարարեց թէ Հրեաները կրնան լիովին ապահով ըլլալ թէ պիտի հակէ որ միշտ արդարութիւն ի գործ դրուի իրենց նկատմամբ։

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Պուլկար մասնաւոր պատուիրակութիւնը մեկնելէ առաջ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Բեդար թագաւորէն։ Կայսրանին մէջ ներկայ էին Մ. Բոսիչ և թագաւորին թիկնապահներէն ոմանք։

ԼՈՆՏՈՆ, Սեպտ. 26.— Ճարոնցիք իրենց թնդանօթները զօրացնելէ ետքը, 4 օր անդադար ռմբակոծեցին Բորթ Արթուրը։ Սեպտ. 23ին բուռն յարձակում մը ըրին բերդաքաղաքին վրայ և անգին կորուստներով ետ մղուեցան։

Նիւչուանկէ կը հեռագրուի թէ Ճարոնցիք բազմաթիւ զօրք կը համախմբեն Սին-Մին-Դինի մօտ, որով չորրորդ զօրաբանակ մը պիտի կազմեն։

Թոքիոյէ կը ծանուցուի թէ ճարոնական նաւաբաններուն և զինաբաններուն մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ։ Մարտանաւերէն մեծ մասին վնասուած թնդանօթներուն տեղ նոր թնդանօթներ զետեղուեցան։

ԲԱՐԻԶ.— Սենդրլ Նիւզի Մանչուրեան թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Զօր. Բուրբաքին մեծամեծ ոյժեր կը համախմբէ Ենդալի մօտ։ Կ'երեւայ թէ որոշած է կորովի դիմադրութիւն մը ընել Ճարոնցիներուն յարձակողական շարժման։

ԲԵԴԵՐՍԳՈՒՐԿ.— Ռուս հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Զօր. Լենէվիչ Վլատիվոսթոքէ Մուքտէն հասաւ։ Իր բանակն ալ իրեն կը հետեւի։

ԼՈՆՏՈՆ.—Զիֆուէ կը հեռագրուի թէ Բորթ Արթուրի դէմ Ճարոնցիներուն վերջին յարձակումն ո և է արդիւնք չտուաւ։ Բուռն թնդանօթաձգութիւնը կը շարունակուի բերդաքաղաքին դէմ։

Ճարոնցիք պաշարողական կարեւոր շարժում մը կը պատրաստեն Մուքտէնի սրբեւելեան կողմը։ Ճարոնական յառաջապահ գունդերն արդէն կը գտնուին Քուանցիլինկի կիրճին հարաւային կողմը։

ՎԻԵՆՆԱ.— Կարոլ թագաւոր և Ռումանիոյ թագուհին այսօր կանգ պիտի առնեն Վիեննա, Պուքրէշ վերադառնալէ առաջ, և Ցարանց Եղբէք կայսրէն պիտի ընդունուին։

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Բեդար թագաւոր յառաջիկայ Հոկտ. 23ին Սոֆիա պիտի երթայ, փոխադարձ այցելութիւն տալու Ֆէրտինանտ իշխանին։

ՐԷՍՄԻ

ԹԷՎՃԻՀԱԹ

Սիվաս վալիսի աթուֆ. Բէյիտ պէյ էֆ. հազրէթլէրին մախտումը իզզ. Բեամրան պէյ՝ Ամէտիի Տիվանը Հիւմայուն գալէմիէ թային պուլրուլմուշ տը։

ՆԸՇԱՆ

Պոհրիյէ ֆէրիգանընտան Իսարէի Մախսուսէ մէճլիս բէյիսի սատ. Մէհմէտ բաշա հազրէթլէրինէ թէպտիլէն պիրինճի բրիմպէշէնճի Մէճիտիի նըշանը զիկնը իհսան պուլրուլմուշ տը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԿԱՑՍ. ԴՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Բարձրագոյն հրամաւոր կայսերական գոհունակութիւն յայտնուեցաւ Աթէնքի վարչապետին, նախարարներուն և դիւանագիտական մարմնոց անդամներուն։ Ն. Կայս. Վեհափառութեան գահակալութեան տարեդարձին առթիւ՝ անոնց արտայայտած շնորհաւորութեանց համար։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽԵԻՎԸ.— Ինչպէս ծանուցած էինք, երէկ Արեւելեան ճեպընթացով Պոլիս ժամանեց Եգիպտոսի Բարձր. Խեիվը։ Վեհ. Սուլթանին թիկնապահներէն ոմանք և զօր. Հիւսնի փաշա ու Կալիպ պէյ Սիրքէճիի կայարանը երթալով դիմաւորեցին Ն. Բարձրապատուութիւնը որ պալատական կառքերով ուղղուեցաւ Կայս. Պալատ և իր հաւատարմական զգացումները մատուցեց Վեհ. Սուլթանին։ Խեիվը ճաշեց Կայս. Պալատն մէջ, յետոյ այցելեց Պէպէք իր Բարձր. մօր և ապա մեկնեցաւ Զուպէյլիի իր ապարանքը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ անդամ Հաճի Աքիֆ փաշա որ Բարիզ ղրկուած էր միացեալ պարտաթուղթերուն տպագրութեանը հսկելու, հրաման ստացաւ Պոլիս վերադառնալու, լրացած ըլլալով իր պաշտօնը։

ՀԻՃԱԶԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.— Ցուշարար կոթող մը պիտի կանգնուի Հիճազի երկաթուղիին Հայֆայի ճիւղին մեկնման կէտին մէջ։ Այս կոթողին վրայ պիտի փորագրուին Թուրքերէն և արաբերէն արձանագրութիւններ։ Կոթողը պիտի կանգնուի յառաջիկայ Շաբան ամսուն 16ին, Վեհ. Կայս. ծննդեան տարեդարձին օրը։

ՀԱՑ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆԱՑ Կ. Պարիսարքի փոխանորդ Տ. Արփիարեան Արքեպ. առջի օր շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Էվգաֆի Նորընտիր Նախարար Թուրխան փաշայի։

ՄԱԽՍՈՒՍԻ.—Ծովային նախարարութիւնը որոշած էր, Մախսուսէի հալուռոյն, կուրճի չոգենաւային ընկերութեան չոգենաւերուն մէկ քանի հատը գնել։ Սապահ իր երէկուան թիւով կ'ըսէ թէ երեք չոգենաւեր գնուած ըլլալով, առջի օր Իզմիր մեկնած են ծովային սպաներ և նաւաստիներ, այս չոգենաւերը ընդունելու և Պոլիս բերելու համար։

ՕՍՄ. ՌԷԺԻԻ Պէրութի ճիւղին տնօրէն կարգուած է Մ. Տուքուս։

ՇԱՔԻՐ ՓԱՇԱ.—Վեհ. Սուլթանին սենեկապետ և Բ. քարտուղար Իզզէթ փաշա, առջի օր, նորէն Զօր. Շաքիր փաշայի ապարանքը երթալով, ի դիմաց Վեհ. Սուլթանին անոր որպիսութիւնը հարցուց։ Շաքիր փաշա միշտ անկողնոյ կը ծառայէ։

ՀԱԼԷՊի Հայ-Առաքելական արքեպիսկոպոս Տ. Սայեղեան հեռագիր մը ղրկած է Հալէպի իր փոխանորդին որպէս զի նահանգին բոլոր Հայ-Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններ կատարուին թանկագին կենացը և արեւշատութեանը համար Վեհ. Սուլթանին, որ իր Բարձր քարեացակամութեան մէկ նոր ապացոյցը տուաւ պատուանշաններ շնորհելով Միհրդական եպիսկոպոսներուն։ Տ. Սայեղեան Արքեպ. երէկ մեկնեցաւ մայրաքաղաքէն։

ԶՕՐ. ՄՈՒՀԼԻՍ ՓԱՇԱ.-Սելանիկի ոստիկան-զօրաց նախորդ հրամատար Զօր. Մուհլիս փաշա որ պաշտօնի կոչուած էր Հիճազի երկաթուղիին մէջ, առջի օր մայրաքաղաքս հասաւ Պէրութէն։

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ.—Էյուպի Տարիւլ-Թէյզ-Համիտիէ վարժարանին մէջ, որ Վեհ. Սուլթանին Բարձր հովանաւորութեան տակ կը կառավարուի, տեղի ունեցաւ երէկ աշակերտներուն մրցանակաբաշխութիւնը։ Վեհ. Սուլթանը գեղեցիկ կազմով գիրքեր ղրկած էր իբրեւ մրցանակ։ Հանդէսին բոլոր ծախքերը հոգացուեցան Կայս. Անձն. Դանձէն։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ Մ. ՎԱԼՕՐԻ առջի օր Անատօլուի գիծը մեկնեցաւ։ Քօնեա հասնելէ ետք, պիտի մեկնի Քարաման Էրէյլիի գծին երկայնքը, ուր պիտի քննէ այս նոր գծին զանազան կայարաններուն ճարտարապետական աշխատութիւնները։

ՄԱՀԱՑՈՒՑԱԿ.—Պոլսոյ մէջ Սեպտ. 19էն մինչեւ 25 (Ք. Ե.) տեղի ունեցած մահերու թիւն է 241 որոնց երկուքը առաջ եկած է կեղծմահէ, 19ը ծաղկախտէ և 2ը թոքատապէ։

ՍՆԱՆԿ.—Բերա, Մեծ փողոցը հատատուած, մանիֆաքթիւրի վաճառական Քօնսթանթէն Բէթրալի սնանկ հռչակուեցաւ։ Ծովային առեւտրական դատարանէն։ Դատարանի անդամ Եռաքօ էֆ. Ժիւժ-գօմիսէր և փաստաբան Ավրամ Նաում էֆ. արժանեայ սէնթիք կարգուած են։

ՔՕԼԷՐԱ.—Պոլսոյի մէջ ամսուն 24ին, պատահած է հինգ դէպք և երկու մահ։ Մուսուլի մէջ սեպտ. 19էն 23, 13 դէպք և 20 մահ։

—Պաղտատի, Քեազմիի, Օմարայի, Մէմատլիի, Սամուվայի, Տէլմուվայի, Հիլլաբպատի, Հէյլի, Պազիանի, Հանէկինի և Զօրի գաւառներուն մէջ, սեպտ. 14էն մինչեւ 24 պատահած են 312 դէպք և 230 մահ։ Քօլէրայի ծագումէն ի վեր, ամբողջ 9129 դէպք և 8116 մահ։

ԻԶՄԻՐԻ կուսակալ Քեազիմ փաշա, մասնաւոր կառախումբով Ագ-Հիսար գացած է, քննական պատճառով։ Կուսակալը պիտի վերադառնայ իր պաշտօնատեղին կիրակի օր։

ՕՍՄ. ՊԱՆԲԱՑԻՆ անօրէն Ալէքսանճիրի պէյ երէկ մայրաքաղաքս հասաւ։

ՐՈՒՄԷԼԻի աւազակներուն հետ ընդհարման մը միջոցին վիրաւորուած էր Իպրահիմ պէյ։ Կայս. հրամանաւ յիշեալը Պոլիս բերուելով առաջնորդուեցաւ Համիտիէ հիւանդանոցը։ Վեհ. Սուլթանը վարձատրած է արդէն այս քաջարի սպան պատուոյ Մէտալ մը և արծաթեղէն նուէր մը շնորհելով անոր։

ՑՈՒՆԱՑ Տ. ԵՈԱՔԻՄ Պատրիարքը հրաւիրեց սինոդականները ներկայ գտնուիլ պատրիարքական յատուկ մատաղ բացման հանդէսին որ պիտի կատարուի Հոկտ. 3ին (Ք. Ե.) երկուշաբթի օրը։ Ինչպէս յայտնի է այս մատուռը չինուեցաւ Ցոյն բարերար Պ. Էօժէնիտէսի ծախքով։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՕՐԷՆԷՔԻՆ պատժական ճիւղին վերաբերեալ երեք յօդուածները բարեփոխելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը իր տեղեկագիրը մատոյց Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ Խորհուրդին անդամ Զիա պէյի պաշտօն տրուեցաւ։ Դրաշմաթուղթի նոր օրէնքին համաձայն, դրշմներու գործադրութեանը հսկել։ Այս անուանումը տեղեկագրուեցաւ Մալիէէն բոլոր պաշտօնատուներուն։

ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐՆԵՐ.—Սուրբէի Հիւմայունի մեկնելու ժամանակը մատեցած ըլլալով երէկ Աֆթեամները Լատ սովորութեան Եըլտըզի Կայսերական Պալատը գացին, ջերմագին բարեմաղթութիւններ ըրին Կայսերական արեւշատութեան համար, և Ա. Սենեկապետ Հաճի Ալի փաշայի միջոցաւ Կայսերական մեծարանաց ու պարգեւներու արժանացան։

ԳԱՐԱՆԴԻՆԱ.— Առողջապահական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Իզմիրի մէջ կասկածելի նոր դէպք մը պատահած ըլլալով նոյն քաղաքէն եկողներուն դէմ նախապէս որոշուած տնօրինութիւնք նորէն գործադրուիլ սկսան։

ՏԵՂԱԿԱՆ ՑՈՐԵՆՆԵՐԸ.— Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը, տեղական ցորեններուն ներքին սպառումն ընդարձակելու և անոնց արտադրութիւնն աւելցնելու համար, զանազան միջոցներ ծրագրելով, Մազապա մը մատուցած էր ձեռնհաս պաշտօնատան։ Պետական Խորհրդոյ քաղաքային ճիւղը սոյն Մազապան ի նկատ առնելով նոր ծրագիր մը պատրաստած և նախարարաց Խորհրդոյ մատուցած էր։ Սոյն ծրագիրը կ'առաջարկէր. 1. Ընտիր սերմնցու ցորեն բաշխել տ'ին տեղերու երկրագործներուն, որ լաւ ցորեն չունին։ 2. Գիւղերէն ու գաւառներէն դէպի երկաթուղւոյ կայարաններն ու ծովեզերքները կառանցիկ ճամբաներ շինել և միշտ նորոգել ու լաւ վիճակի մէջ պահել։ 3. Երկաթուղիներու սակացոյցները կարելի եղածին չափ զեղչել առ. 4. Պոլսոյ մէջ չափուի թէ ոչ, 1000 գրիւ ցորենէն 80 ղչ. գրիւի դրամ և 15 ղչ. ալ գրիւի բարձման դրամ միայն առնել, և 3–4 վկան ցորեն բառնալու տարողութիւն ունեցող մեծ մավունաներուն մէջ 2 վկանէն աւելի ցորեն չբեռցնել, և այս կարգի աւելորդ ծախքերու և տուրքերու անպատեհութեանց վերջ տալ և ցորենի առեւտուրին մէջ լիպրայի դրութիւնը թողլով օխայի դրութիւնն ընդունիլ։ Նախարարաց Խորհուրդը թէեւ առաջարկուած սոյն միջոցները բանաւոր դատելով՝ անոնց գործադրութիւնն հրամայած էր Երկրագործական Նախարարութեան և Քաղաքապետութեան. սակայն ձեռնհաս պաշտօնատանը նկատելով որ բացարձակ արգելքին հակառակ, տակաւին տեղ տեղ ցորենը օխայով չի կշռուիր, այլ գրիւով կը չափուի և համարանքին մէջ խարդախութիւններ ի գործ կը դրուէր և վէճերու ու անհամաձայնութիւններու առիթ կ'ընծայուէր, ներքին գործոց Նախարարութիւնը չրջաբերականով մը ազդարարեց նահանգային իշխանութեանց, որպէսզի թաղապետական իշխանութիւնք աչալուրջ հսկողութիւն ի գործ դնեն ցորենն օխայով չափելու գործողութեանց վրայ, չուալներով հրապարակ բերուած ցորենները մինչեւ որ չկշռուին և իրենց քանակութիւնը չնչդուի, գնորդներուն ուրիշ ապրանքներուն հետ չը խառնուին, գործածուած կենդինարներու ճշդութեան ուշադրութիւն ըլլայ և ցորենի առեւտուրն ասով միայն կատարուի։

ՊԷՐՈՒԹ հրատարակուող «Ամէրիքա թիլ Ֆիռնուն» լրագիրը անպայման կերպով դադարման դատապարտուած է։

ՑՈՑՆ ԲԱՐԵՐԱՐ Պ. Էվեէնիտիս Պրուսայի Սէնայի վարժարանին համար 100 և յունական վարժարանին համար 200 ոսկի նուիրած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՍԱԿԱՀԱՏ.— Առջի օր ժամը 7ին միջոցները վաճառական հաճի Պաղտասար էֆ. Տէլիրմէնճեանի 15 ոսկինոց քսակը չորթեցին քանի մը անծանօթ անձեր, Բէրէսթէճիլէրէն անցած միջոցին։ Բռնակահատները՝ Ահմէտ՝ Իսմայիլ և Եանի ձերբակալուեցան։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Առջի իրիկուն օսմիկանութիւնը Բերայի սրճարաններէն մէկուն մէջ ձերբակալեց Գաբրմ անուն անձը որ սակէ երկու տարի առաջ իր Մէհմէտ անուն եղբօրը հետ Սըվազի Զարա գիւղին մէջ սպաննած էր Մէհմէտ աղան, վիրաւորած էր Հասանը և ուրիշ Մահմուտ աղա անուն մէկու մը ալ կինը լեռը տանելուն յանցանքով ամբաստանուած էր։ Եղբայրը Մէհմէտ Տերսիմի կողմը փախչելուն համար չէ ձերբակալուած։

ԹՕՓՀԱՆԷԼԻ օղլուի կողմը առջի գիշեր ժամ 2ու կէսին մէկը կը չրջագայէր կռնակը պարկ մը առած։ Ոստիկանութիւնը կասկածելով անկէ, ձերբակալեց զայն և իրօք պարկին մէջ երեւան ելան սքարբէլա և ուրիշ գործիքներ։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Հոգաբարձութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ սափրիչ արհեստաւորաց որոնք իրենց բարի սովորութեան համաձայն անձնուիրաբար ածիլած եւ սափրած են պատապարնալները և որոնք են՝ Թորգոմ Գարեգին աղա Թոգմաթեան, Պահչէ Գարուէն Ներսէս աղա Ցարութիւնեան, Սիմէոն աղա Թոփճեան, Պալի Փաշայէն Արմենակ աղա, Բերայէն Դաւիթ աղա Ց. Քիլէրճեան, Պալաթէն Դէորգ աղա Թոփճեան, Դուզգաթուէն Նիքօղոսի Եանի, Աղաճան, Մահմուտ Փաշայէն Պետրոս աղա Ցովհաննէսեան, Սամաթիայէն Համբար աղա Հալէպլեան, Համբար աղա Ցարութիւնեան։

ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷ ԷԺԻԲԻԷՆ

239րդ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
3% տոկոսաւոր պարտաթուղթերու
(1886ին հրապարակ հանուած)
15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1904

341,029 թիւը 50,000 Ֆր. ստանած է
Իսկ հետեւեալ 25 թիւերը շահած են
1000ական ֆրանք.

870	76078	219879	306300	351387
11901	102773	224577	313115	352537
31334	178047	256993	314723	380599
62833	196958	260100	316626	384850
72272	199308	295849	333547	390906

18րդ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
3% պարգեւաւոր պարտաթուղթերու
(1903ին հրապարակ հանուած)
15 ՍԵՊՏ. 1904

533,514 թիւը 50,000 Ֆր. ստանած է
Իսկ հետեւեալ 25 թիւերը շահած են
1000ական ֆրանք.

403683	431318	491200	520838	601599
411406	437127	498147	541007	642139
414198	439611	501008	556338	649421
423894	453952	504365	575149	699446
424335	457758	504495	576071	707795

Վճարումները պիտի կատարուին Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ (Ն. Տ.) Գահիրէի մէջ ընկերութեան կեդրոնատեղիէն և Պոլսոյ, Իզմիրի ու Աղեքսանդրիոյ մէջ Քրէտի Լիոնէի կողմէ։

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երէկ գիշեր ուշ ատեն հեռագրական գործակալութեանց կողմէ մեզ հաղորդուած են հետեւեալ հեռագիրները.—

ՀՌՈՄ, 27.— Կրսուի թէ Իտալիոյ արտաքին գործոց Նախարար Մ. Թիթոնի դիտաւորութիւն ունի առաջարկել Իտալիոյ Թագաւորին՝ միջամտութիւն մը ձեռք առնել դադրեցնելու համար պատերազմը Ծ. Արեւելքի մէջ։

ԲԱՐԻԶ.— Պատերազմի թատերավայրէն ոչ է նոր լուր չկայ։

—Ռուսական բանակին մօտ Ֆրանսական զինուորական կցորդ զօր. Մուլլն յայտարարած է թէ չի կարծեր որ պատերազմ մը տեղի ունենայ Մուքտէնի մէջ։ Զօրավարը ուելցուցած է «իմ տպաւորութիւնս այն է թէ պատերազմը նոր կ'սկսի։ Ասկէ ետք պիտի սկսին կարեւոր ճակատամարտները։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

14/27 Սեպտեմբեր 1904

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	92.30
Ամէնէն բարձր գինը	93.05
» վար գինը	92.30

ՐՈՒՄԷԼԻի ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ ֆր.	124.50
Երէկուան բարձր գինը	125.50
» վար »	124.50
Քրէտի Ֆոնսիէ էժիբսիէն Ա	281.—
» » » Բ	265.50
Քարափ	512.
Պանք Նաս. Կրէս.	424.—
Թրամվայի Բաժնեթուղթ	6.05
Բէժիի պարտաթուղթ Ֆրանք	387.—
Անատօլ. Երկ. բաժնեթ. Ա.Ո.	11.85
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ. Լ. Օ.	4.15

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղչ.էն	ղչ. փր.
Մէճիտիյէ արծաթ	108.05
Անգլիական ոսկի	109.34
Ֆրանսական ոսկի	87.07
Քրիմից	51.05
Նոր մէթալիք	103.10
Բօլ	89.20
Բուպլի թղթադրամ	8.64
Լանտոն 3 ամիս	110.17
Բարիզ »	22.80

Արեւելեան Կեանքը

ՏՈԿՈՍԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նախնի բարոյախօսք ու անտեսագէտք ընկերական աղէտ մը նկատած էին տոկոսը։ Արդէն տոկոսին համար նախնեաց գործածած բառերու իմաստը կը յատկանշէ անոր բնոյթը։ Տոկոսը Ցեւնարէն թոհոս բառն է և կը նշանակէ ծնունդ։ Անշուշտ ըսել կ'ուզէ թէ տոկոսաւոր պարտքը փոխ առնուած գումարէն զատ պարտքեր կը ծնի։ Բառին երրայեցերէնն է Ցեէքէք, որ տոկոսէ զատ կը նշանակէ նաև վէրք, այսինքն նիւթական վերք մը՝ փոխառուին համար։ Բոլոր հին օրէնքները արգիլած են տոկոսը, իբր ապօրէն ու անիրաւ գործ մը և գտնուած են կատոնի նման խիստ օրէնսդիրներ որոնք մարդասպանութեան հաւասար ոճրագործութիւն մը համարած են զայն։ Այդ հին իմաստասէրը, այն ատեն, լուրջ պատճառներ ունեցած են թերեւս այդպէս դատելու։ Զարմանալի է սակայն թէ այսօր իսկ ընկերային աղանդի մը ջատագովք մասամբ որդեգրած են անոնց այդ գաղափարները որոնք հիմնուած էին սա համոզման վրայ։— «Փոխ տրուած գումար մը, կ'ըսէին, որքան ալ փոքր ըլլայ, դրամագլուխ մը, դիզուած հարստութիւն մըն է։ Առանց աշխատութեան այդ հարստութենէն չակ մը պահանջել բնական օրինաց դէմ է, որովհետեւ աշխարհի մէջ ամէն ինչ գործածուելով՝ սպառելու, փճանալու ընդհանուր օրէնքի մը ենթակայ է։ Միմիայն դրամագլուխն է որ գործածուելով, հակառակ այդ ընդհանուր օրէնքին, տոկոսին միջոցաւ կ'աճի ու կը բազմապատկի։ Եւ երբ այդ դրամագլուխը եռաստէրի մը ձեռքը կը գտնուի, ու ընկերային հաւաքական մարմնոյ մը հակակշիռէն հեռի կ'ըլլայ, անկէ անհամար չարիք կը ծնի ու փոխանակ մարդկային զարգացման ծառայելու, զայն կը փճացնէ ու այսպէս կ'սպանէէ մարդկութիւնը։ Տկոսով փոխառուութիւնը, կ'ըսէին, հակառակ է խղճի, գգացումի։ Փոխառուն հարուստ մըն է։ Երբ անիկա իր դրամագլուխը ուրիշի մը փոխ տայ, ինք ո և է զրկանք չի կրեր, որովհետեւ իր ունեցածէն աւելին կուտայ, մինչ ստացողը կարօտ մըն է, ու եթէ հարկադրուի զայն տոկոսով վերադարձնել, այն ատեն ա՛լ աւելի պիտի կարօտի, պիտի աղքատնայ և փոխառուն, որ հարուստ մըն էր արդէն, ա՛լ աւելի պիտի հարստանայ։ Այսպէս, տոկոսաւոր փոխառութեամբ մէկ կողմէն աղքատութիւնը պիտի ընդհանրանայ, միւս կողմէն հարստութիւնը պիտի դիզուի մեայ քանի մը մարդոց ձեռք, և առանց առանց աշխատութեան՝ իրենց դրամը տոկոսի տալով միայն՝ պիտի գրաւեն բոլոր աշխարհի հարստութիւնները։» Ու այս պատճառներով տոկոսաւոր փոխատուութիւնը արգիլուած էր իբր հակառակ խղճի և մարդկութեան ու եկեղեցւոյ օրէնքներուն, իբր հակառակ երկրին բարւոքը կազմակերպութեան, և խիստ պատիժներ սահմանուած էին օրինազանցներուն։

Բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը դատելով՝ հին տնտեսագէտներն ալ դրամին տոկոսը ապօրէն կը համարէին։ Արիստոտէլ կ'ըսէր։ «Դրամէն չի կրնար դրամ արտադրուիլ, ուրեմն դրամէն տոկոս առնել բանաւոր չէ»։ Ասոր հակառակ, դրամէն զատ փոխ տրուած ուրիշ իրերու կամ վաճառանիւթերու համար վարձք մը առնելը խիստ բնական ու օրինական կը համարուէր։ Կ'ըսէին թէ փոխ առնուած մէկ գրիւ ցորենին փոխարէն երկու գրիւ տալ բանաւոր է, որովհետեւ երբ այս մէկ գրիւը սերմանենք, կրնանք տասն գրիւ հնձել, ու այս տասնապատիկ արդիւնքին մէկ մասը՝ երկու գրիւը՝ փոխատուին տալ։ Բայց դրամը այդ միջոցով չի կրնար երբեք չահ մը արտադրել, հետեւաբար դրամին տոկոս տալ օրինական չէ։ Տոկոսը արգիլող հին ու միջին դարերու այս վարդապետութիւնք, ի մէջ այլոց, սա երկու հետեւանքները ունեցած են։—Նախ, դրամատէրերը, դրուած արգելքէն ու պատիժներէն խուսափելու համար, տոկոսէն աւելի վնասակար ու կործանիչ միջոցներ հնարած էին իրենց դրամը շահագործելու։ Ասոնք ցեղասպանութիւններ կամ fմանցիդ ընկերութեան պայմաններով ու ձեւերով կը գործէին և բարին բուն նշանակութեամբ կը կեղեքէին ժողովրդին աղքատ ու կարօտ դասակարգէն մաս մը։ Միւս հետեւանքը սա եղած է թէ որովհետեւ տոկոսը արգիլող օրէնքները կրօնական կանոններու ազդիւրներէ միայն կը բղխէին, ասով իսլամներն ու քրիստոնեաները միայն արգիլուած էին տոկոսաւոր գործառնութիւններ ընելէ։ Բայց Մովսէս նախապէս գիտնալով տոկոսին ազդեցութիւնը ընկերութեան վրայ, պատուիրած էր Հրէից թէ «Օտարին տացես վաշխիւ, և եղբօրմէ մի՛ տացես վաշխիւ», և այս օրէնքով Հրեայք ազատ ըլլալով իրենց ազգակիցներէն զատ ուրիշներուն տոկոսով դրամ տալու, թէ՝ ամէն զատերէ աւելի դրամական գործերու մէջ հմտութիւն ու ճարպիկութիւն ունեցած են, և թէ իվնաս ուրիշ ազգերու՝ մեծ ազդեցութիւններու տիրացած են։

* * * Սակայն վերջին քանի մը դարերու մէջ վաճառականութեան ծաւալումն ու զարգացումը օ՛րքան կը չեշտէին դրամագլխոյ պէտքն ու կարեւորութիւնը, ա՛նքան զգալի կ'ըլլային տոկոսով գործառնութիւնները՝ նոյնիսկ աղքատ գործաւորին, կարօտ ժողովրդին օգտին համար։ Եւ ընկերագիտնականները, գործերու այս հարկեցուցիչ պարագաներէն ըմբռնատեալ, կ'սկսին նպաստաւոր մեկնութիւններ տալ, ու իրենց վճիռները մեղմել։ Առաջին անգամ Քալվէն (1500-1550) կ'ըսէր թէ Ս. Գրոց մէջ տոկոսի մասին յիշուած խօսքերը աղքատներու փոխ տրուած դրամներուն համար են, և ո՛չ թէ վաճառականութեան մէջ փոխանակուած դրամին տոկոսին, որ առեւտուրի մէջ վաճառականին գործառնութիւնները արդիւնաւորելու կը ծառայէ։ Այս կարծեաց հետեւեցան ուրիշ կրօնականներ ալ։ Տոկոսին ի նպաստ տրուած այս մեկնութեանց այժ տուին նոր տնտեսագէտներ և գիտական սա փաստերով հաստատեցին թէ տոկոսը բանաւոր, օրինաւոր և միանգամայն օգտակար է ընկերութեան։

«Եթէ մարդիկ իրենց խնայողութենէն ապագային օգուտ մը քաղելու յոյսը չունենան, երբեք չեն խնայեր, անմիջապէս կ'սպառեն ինչ որ արտադրեն, ու այս կերպով դրամագլուխը բնաւ գոյութիւն չունենար։ Դրամը երբ գործի մը մէջ իբր դրամագլուխ կը գործածուի, աշխատեցեալ գործիք մը կ'ըլլայ, անով հարստութիւններ կը ստացուին։ Եթէ դրամատէրը իր դրամը փոխանակ ինքը գործածելու, ուրիշի մը տայ, օրպէսզի անիկա գործածէ ու շահի, մինթէ անոր մեծ ծառայութիւն մը մատուցած չըլլա՞ր և չա՞ժեր որ փոխարէն համեմատական վարձք մը ստանայ։ Մանաւանդ որ կորսուելու վտանգ մըն ալ կայ իր դրամը ուրիշին տալուն մէջ։ Նախնիք կ'ըսէին թէ հոդատէրը պէտք է իր վարձու տուած հողէն վարձք մը ստանայ, որովհետեւ հողը բան մը կ'արտադրէ, բայց դրամատէրը ո՛չ, զի դրամը ինքնին չի կրնար բան մը արտադրել։ Բայց որքան չարաչար կը սխալէին անոնք երբ չէին մտածեր թէ արդարեւ դրամը ինքնին բան մը չարտադրեր, սակայն դրամով վարձուած կամ գնուած հողէն անչուշտ կարելի է բան մը արտադրել։ Երբ մէկը գործի մէջ դրամ փոխ կուտայ ուրիշի մը, դրամ չէ որ կուտայ, այլ այդ դրամով գնուելիք գործիքը, վաճառքը ևն. և որովհետեւ ասոնք դրամին միջոցաւ կը տրուին փոխառուին, այս պատճառաւ փոխատուին գանձած դրամի փոխանակ «գործիքին վարձքը, վաճառքին չահէն բաժին մը» ըսելու, դրամին տոկոսը կըսեն։ Նոր տնտեսագէտք վերջին երկու դարերու մէջ այս և ուրիշ շատ մը համոզիչ ու զօրաւոր փաստերով հերքեցին նախնեաց տոկոսի մասին ունեցած համոզումներն ու գաղափարները։ Ամբողջ առեւտրական ու զարգացեալ ազգերու մէջ հետզհետէ ընդունուեցաւ տոկոսին օգտակարութիւնը և կառավարութիւնները մասնաւոր օրէնքներով սաստեցուցին չափաւոր սակով եղած տոկոսաւոր գործառնութիւնները։

Առաջին անգամ Անգլիա 1560ին դրաւ տոկոսի օրէնք մը, որով 10% տոկոսով եղած գործերը վաւերական կը նկատէր, իսկ աւելի սակով եղածները իբր վաշխ կ'արգիլէր։ Յետոյ Եւրոպոյ ուրիշ կառավարութիւններն ալ աւելի զեղչեալ սակերով տոկոսի ու վաշխի մասնաւոր օրէնքներ գրին։ Իսկ այժմ ընդհանուր առմամբ Եւրոպոյ մէջ տոկոսի որոշեալ սակ մը կայ, մինչ վաճառականական գործոց մէջ տոկոսի սակը բոլորովին ազատ եղուած է։ Ֆրանսայի մէջ պետական գործառնութեանց համար օրինական տոկոսն է 4% իսկ առեւտրական որոշեալ տոկոս մը չկայ։ Օսմ. կառավարութիւնը տոկոսի համար միջին ըմբռնցք մը բռնած է, առեւտրական գործոց մէջ 9% օրինական տոկոս որոշելով, իսկ աւելին իբր վաշխ նկատելով։

Հին ու նոր ժամանակներու մէջ տոկոսի մասին յայտնուած թեր ու դէմ կարծիքներու վրայ ակնարկ մը նետելէ ետքը, տեսնենք թէ տոկոսը մեր առեւտրական հրապարակներուն վրայ օ՞րքան կրցած է օգնել գործերն արդիւնաւորելու կամ օ՞ր առաջնան օգտակար կրցած է ըլլալ մեր վաճառականներուն։

Աւելորդ է յիշել որ թէեւ երկրին օրինական տոկոսը 9%է, սակայն հրապարակի վրայ տեսակ տեսակ սակերով գործեր կ'ըլլան, 6էն 24% ու այս սակերու մէջ ամէնէն ընդհանրին է 12-18%։ Եթէ տոկոսի այս սակը բաղդատենք օտար առեւտրական հրապարակներու սովորական սակին հետ, որ 4-6%է, անհամեմատ բարձր կը գտնենք ու երբ նկատի առնենք նաև այն գանգատները, որոնք յաճախ կը յայտնուին մեր առեւտրական հրապարակին վրայ անգործութեան կամ մրցման հետեւանքով եղած անչահ գործերուն համար, դիւրաւ կրնանք սա գաղափարը կազմել թէ տոկոսը՝ իր այս բարձր սակով՝ փոխանակ օգտակար ըլլալու, վնասակար եղած է մեր վաճառականներուն եթէ ոչ ընդհանուրին՝ գոնէ մեծ մասին։ Սակայն եթէ անկողմնակալ ոգւով դատենք, պիտի ըսենք որ Պոլսոյ հրապարակին վրայ Բաեֆի անունով այնպիսի կործանարար, անհաշիւ գործարարութիւններ ու առեւտուրներ կ'ըլլան որ տոկոսին սակը օ՛րքան ալ բարձր ըլլայ, կրնայ դարձեալ աւելի արդիւնաբեր ըլլալ փոխառուին, եթէ սա կարող ըլլայ տոկոսով առած դրամը շահաւոր եղանակով գործածել։

Արդէն երկրի մը տոկոսի սակին սուղ ըլլալուն պատճառներէն մին ալ այդ երկրին մէջ դրամին շահաւոր եղանակաւ գործածելու չատ մը միջոցներ գտնուիլն է։ Արդ, խնդիր է գիտնալ թէ մեր վաճառականները իրենց տոկոսով առած դրամը շահաւոր եղանակաւ կրնա՞ն գործածել։

Որքան որ գիտենք, Պոլսոյ հրապարակին վրայ շահաւոր ձեռնարկի մը կամ ածան գնումներու համար տոկոսաւոր փոխառութիւններ ընել պատահական է, տոկոսաւոր գործողութիւններ կ'ըլլան սովորաբար վաճառականին իր նիւթական կարողութենէն վեր ձեռնարկած գործը կանգուն պահելու նպատակաւ, և այս պարագային տոկոսը, որ զեղչ անունով չարունակ կը վճարուի, գործին անողոք ընկեր մը կ'ըլլայ որ կը գանձէ շահարաժինը կանխիկ ու փոխանակ խնայելու, կը կրկնապատկէ զայն ձախող ու հակառակ պարագաներու մէջ։ Ատեն մը Պոլսոյ հրապարակին վրայ տոկոսաւոր դրամագլխով դարձած գործն անվստահելի կը նկատուէր, և իրաւ ալ այնպէս է, որովհետեւ տոկոսը, իր այս բարձր սակով, շատ քիչ առիթներու մէջ միայն կրցած է օգտակար ըլլալ ոմանց, և չենք սխալիր եթէ ըսենք թէ աւելի վնասակար եղած է քան օգտակար։ Քննեցէք Պոլսոյ մէջ պատահած սնանկութեանց պատճառները և պիտի տեսնէք որ անհաշիւ բարձր սակերով տոկոսը ինչ մեծ բաժիններ ունին։

Ընդունելով հանդերձ թէ իր գործը գիտցողին համար տոկոս թէ բարձր՝ քան ալ բարձր ըլլան, կրնան օգտակար ըլլալ, փափաքելի էր որ ընդհանուրին օգտին համար մեր հրապարակին վրայ իջնէր տոկոսի սակը, որ դրամագլուխներուն չանալովը միայն կրնայ ըլլալ։

ՎԱՀՐԱՄ

Պարզ Խօսքեր

Սիրելի Հրանտ

Ձեր նամակին մէջ, —զոր ինձի դրկելու պատիւ ըրած էիք—, դառնապէս կը գանգատիք ձեր վարժարանին ուղղութենէն և կ'ըսէք թէ ո՛չ միայն հոգը անգամ չկայ ցնեեսական գիտութեան, այլ և մասնաւոր արհամարհանք մը կը սնուցուի անոր դէմ, իբրեւ անպէտ գիտութիւն մը։ Զարմանալի չէ, սիրելի Հրանտ։ Մեր ուսուցիչները մեծ մասամբ գործնական մարդիկ չեն և ինչ որ գործի կեանքին կը վերաբերի, անոր դէմ նախապաշարում մը ունին կարծես։ Ձեն գիտեր թէ իրենց աւագ պարականութիւնն է այս գիտութեան սկզբունքները տարածել ժողովրդեան ամէն դասակարգերուն մէջ, զի տնտեսական ճշմարտութիւններուն անտեղեակ ըլլալէն է որ առաջ կուգան յաճախ աննախատեսութիւն, թշուառութիւն, անյաջողութիւն և սխալ իմացուած մարդասիրութիւն։ 40 տարի առաջ, արքեպիսկ. Ուսթալի, —իր ժողովուրդին բարեկեցութեան նախանձախնդիր պատուական կրօնաւոր մը—, տնտեսական գիտութեան սկզբունքները տղոց սովրեցնելու պէտքը զգալով, պատրաստեց իր Դիւրին դասերը, որոնց մէջ կ'ըսէ. «—Անոնք որ կը վարեն կամ կը քաջալերեն գաստիարակութիւնը, պէտք է խիստ կարեւոր նկատեն տղոց սովրեցնել տնտեսական բաներ, որոնցմով պիտի շահագրգռուին անոնք իրենց բովանդակ կեանքին մէջ»։ Շատեր կ'ըսեն թէ տնտեսական գիտութիւնը հարստութեան վրայ միայն կը խօսի և հարստութենէն չա՛տ աւելի ազէկ բաներ կան, ինչպէս առաքինութիւն, սէր, վեհանձնութիւն։ Մարդ մը կրնայ ճարտար միջոցներով հարստանալ և իր դրամը պահել ագահի մը պէս եւ որովհետեւ հազար անգամ լաւագոյն է հարստութիւնը գործածել յօգուտ աղքատներուն, այս պատճառաւ կը պարտաւեն հարստութեանց գիտութիւնը։ Այս քննադատները չեն գիտեր թէ ի՛նչ է տնտեսական գիտութեան բո՛ւն նպատակը։—

Տնտես. գիտութիւնը կը պարզէ կը բացատրէ այն միջոցները որոնցմով ազգ մը կը հարստանայ, Անոր նպատակն է սովրեցնել ինչ որ պէտք է՝ կարելի եղածին չափ նուազեցնելու համար աղքատներուն թիւը։ Շատ մարդիկ կը կարծեն թէ առաքինութիւն է ողորմել աղքատներուն,— առանց նկատի առնելու թէ այդ ողորմութիւնը ի՞նչ արդիւնք առաջ պիտի բերէ։ Ասոնք մուրացիկին անմիջական հաճոյքը միայն կը տեսնեն, բայց գալիք արդիւնքը։ այսինքն մուրացիկներուն թիւին յաւելումը չեն տեսներ։ Աղքատութիւնը, ոճիրները մեծ մասամբ արդիւնք են սխալ իմացուած մարդասիրութեան, որ պատճառ կ'ըլլայ ժողովրդեան մէկ մասին անփոյթ, անխնամ, ծոյլ ըլլալուն։ Տնտես. գիտութիւնը կը սովրեցնէ թէ փոխանակ պատճառական ու անխորհուրդ օ. ղորմութիւններ տալու, պէտք է սատարենք ժողովուրդին դաստիարակութեան և անոր սովրեցնենք աշխատիլ, իր ապրուստը շահիլ և բան մը խնայել ծերութեան օրերուն համար։ Եթէ գտնուին այնպիսիներ որոնք յարատեւեն իրենց ծուլութեան ու անհնախատեսութեան մէջ, պէտք է հետեւանքները կրեն։ Բայց որովհետեւ գործելու այս եղանակը քիչ մը խիստ կ'երեւի, տնտեսագէտները լաւ աչքով չեն դիտուիր զգայուն սիրտ ունեցողներուն կողմէ և տնտեսական գիտութիւնը կը նկատուի անողոք գիտութիւն մը, որուն իբր թէ նպատակը ըլլայ հարուստն աւելի հարուստ ընել և թողուլ որ աղքատը կորսուի։— Սխալ է ասիկա։ Տնտեսագէտը դիւրաւ հաշտանալու միջոցները բացատրած ատեն բնաւ չըսեր որ հարուստը պէտք է կծծիի պէս պահէ իր ինչքը կամ խեղդ հաճոյքներու վատնէ։ Հարուստը կրնայ օգնել հիւանդներուն և կուրերուն, կրնայ հիմնել հանրային օգտակար հաստատութիւններ, ինչպէս մատենադարան, հիւանդանոց ևն., և կրնայ նպաստել ժողովուրդին դաստիարակութեան։ Տնտեսագէտին ուզածը սա է որ մարդասիրութիւնը իր բո՛ւն նպատակին ծառայէ։ Հաւատացէք որ մինչեւ հիմա չատ չարիք եղած է անոնց կողմէ որոնք միայն բարիք ընել կ'ուզէին աղքատաց, բայց բարիք ընելու եղանակը չէին գիտեր։ Տնտես. գիտութիւնը մեզի կը սովրեցնէ մեր ըրածին անմիջական արդիւնքէն անդին դիտել և բովանդակ մարդկութեան բարիքը փնտռել։— Այս տեսակ գիտութիւն մը, որ կեանքի գիտութիւնն է, գրժբախտաբար զուգ առնուած է մեր բոլոր վարժարաններուն մէջ, և ես ուրախ եմ որ ձեր նամակով առիթ կ'ընծայէք ինձի այս գեղեցիկ գիտութեան գլխաւոր բաժանումները պարզ խօսքերով հետզհետէ բացատրել ձեզ Մանգուսմի «Առեւտրական Բաժնին» մէջ։

ՍԻՄԷՈՆ ՄԵՐՈՒՆԻ

ՕՍՄԱՆԵՐԷՆ
ԱՆԴԼԻԵՐԷՆ
ԻՏԱԼԵՐԷՆ
ՕՐԻՆԱՐԷՆ

Թերթերէ քաղուած

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՇՔԵԿԱՆ ՅՕԴՈՒՍԻ ՄԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ամերիկեան առեւտրական շաբաթաթերթի մը մէջ յօդուած մը կայ Թուրքեւամերիկեան վաճառականութեան վրայ։ Մամբագիրը իր տեղեկութիւնները քաղած է Նիւ-Եորք հաստատուած յանձնակատարէ մը։ Նախ մեծ գովեստով կը խօսի անոր մասին և կը յաւելու թէ հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, տեղեկութեանց մեծ պաշար մը ունի ամէն կարգի ապրանաց վրայ և Թուրքիոյ մէջ խօսուած գրեթէ բոլոր լեզուներուն տեղեակ է։ Ասոնք զինքը կարող կ'ընեն լաւ և օգտակար ազգակ մը ըլլալ սոյն երկու բարեկամ երկիրներու վաճառականութեան զարգացմանը։ Յանձնակատարը Ամերիկայի մէջ Թուրքիոյ վաճառականութեան արդի վիճակը կը վերագրէ Թուրքիոյ վաճառականներուն ամերիկեան մաքսային կանոններու դրութեան անգիտակ ըլլալուն։ Անշուշտ ասով ըսել չուզուիր թէ չկան Թուրքիացի վաճառականներ, որոնք գիտակ ըլլան ամերիկեան մաքսային դրութեան և կանոններուն, բայց ասոնց ալ գործը չի ներեր և կամ գործերուն չի գար սովրեցնել երկրորդական վաճառականներու։ Այս կէտը կրնայ լուծուիլ մաքսային կանոնները և rateները (սակացոյց) թարգմանելով Արեւելքի կարգ ըլլալ մը լեզուներու և տարածել ժողովրդային օրացոյցներու և տարեցոյցներու մէջ։ Յանձնակատարը ինքնաբերաբար խոստացած է խմբագրին՝ մաքսային համառօտ ցուցակ մը պատրաստել այն ապրանաց համար որոնք կրնան օգտակար ըլլալ իր երկրի վաճառականութեան։

Երկրորդ պատճառը կը գտնէ Արեւելքի յանձնակատարներու չգոյութիւնը Ամերիկայի մէջ։ Եթէ ակնարկ մը նետենք, կ'ըսէ, Եւրոպական Ոստանին վրայ, պիտի տեսնենք որ Թուրքիոյ վաճառականութիւնը զարգացած է ա՛յն երկիրներուն մէջ ուր Թուրքիացի յանձնակատարներ կը գտնուին։

Երրորդ պատճառը պանքայի մը չգոյութիւնն է։ Թուրքիոյ մէջ Ամերիկայի վրայ քաշուած փոխանակագրերը կամ չէքերը դիւրաւ զեղչող պանքա մը չկայ։

Գալով Ամերիկեան ներածութեանց ի Թուրքիա, գրեթէ քառորդ դար առաջ ոչինչ կը ներածէր, բայց վերջին մէկ քանի տարիներուն մէջ, կարգ մը վաճառականներու ուշադրութիւնը դարձաւ ամերիկեան ապրանքներու վրայ, և ուրախ ենք հաստատելով որ այսօր կարգ մը վաճառականներ սկսած են ներածել Ամերիկեան երկրագործական գործիքներ և ապրանքներ։

Ամերիկացի յօդուածագիրը Թուրքիոյ մէջ մեծ ապագայ կը տեսնէ ամերիկեան արտադրութեանց համար և կը յաւելու թէ ամերիկացի գործարարներուն և ճարտարդ վաճառականներուն ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Թարգմ. Անգլիերէնէն
ԿԻՒՐԵՂ

Նիւ-Սորք. սեպտ. 11

ՄԵՏԱՔՍԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Լիոն, 18 սեպտ. — Մետաքսին գիները քիչ մը իջան, սակայն Եւրոպոյ մէջ գործարանք այնպիսի պայմաններու մէջ կը գտնուին որ պիտի չկրնան օգտուիլ։ Իրաց այդ վիճակը ի մտոյ բարեփոխելու յոյս մը չկայ։ Այս տարի չի կարծուիր թէ մետաքսի գիներու վրայ չահադիտութիւնք ըլլան։ Մետաքսին գինը ապրանքները բռնողներուն կարողութեան պիտի ձգուի. և չի յուսացուիր որ անոնք ալ կրնան մինչեւ վերջ գիները բարձր բռնել, մանաւանդ որ անպաստ պարագաներ, — ինչպէս Ճարոնի պատերազմը, Ամերիկայէ եկած լուրերը— աւելի կ'իջեցնեն գիները։

Մետաքսի գիներն են. —

Իտալիա Ա. տեսակ	42/43	Բ. տեսկ.	40/42
Սուրիա »	40/41	»	38/40
Պրուսա »	40/42	»	38/40
Չին »	43/45	»	41/43
Ճարոն »	42/43	»	41/42
Բանթոն »	32/35	»	29/33

Մարսիլիոյ հրապարակին վրայ բաւական կարեւոր գործառնութիւններ եղան գլխաւորաբար ճերմակ բժժին վրայ, որոնք չափաւոր գիներով ծախուեցան։

Սուրիոյ դեղին Ա. տեսակին համար Հոկտ. նոյեմ. յանձնելի, 9 ֆր. գին նշանակուած է։ — Այս գինը ժամանակ մը ի վեր անուանական էր։—

Կ'երեւի թէ գործերու բացուելուն հետ, եկած բժժներու վրայ բաւական գործ պիտի ըլլայ և չահաւոր գիներով։

Այժմ գիներն են. —

Սուրիա Ա. տեսակ 9 ֆր. միջակ 8⁵⁵ — 8⁷⁵, Պարսկաստան Ա. տեսակ 8⁷⁵ Պարսկաստան (Կովկաս) Բ. տեսակ 8²⁵ — 8⁴⁰ ֆրանք

[Հելլենական Առեւտրական Սենեկի թերթէն]

Թարգմ. Յունարէնէն
ՎԱՀՐԱՄ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԵՏԵ ԿՂԱՁԷՆ

Մխախոտի մշակութիւնը այս տարի գոհացուցիչ արդիւնք մը չէ տուած։ Մխախոտ ունեցողները չատ դժգոհ են, վասնզի ամէնէն լաւագոյն տեսակին օխան հազիւ 7-8 ղրշ. կ'արժէ։ Անցած տարի, չահագէտները բերքին մեծագոյն մասը գնեցին բաղդատաբար բարձր գիներով, նիւ Եորքի Ամերիքէնճ դոպակfo ընկերութեան համար։ Այժմ ծխախոտ ունեցողները ստիպուած են նուազագոյն գիներով ծախելու, և կրնայ երեւակայուիլ թէ ինչ մեծ վնասներ պիտի կրեն։ Տէտէ Աղաճի ծխախոտը ուղղակի Եւրոպա չարտածուիր, այլ Բավալա կը զրկուի և հոն Բասանթէ (Իսքէլէ), Տրամայի, Ենէքէ Վարդարի ծխախոտներուն հետ կը խառնուի։ Տէտէ Աղաճէն Տրէզտէ կ'արտածուի Իսքէլէի ծխախտը և այս փոխադրութիւնը կը կատարուի Դրիէստէի ճամբով և Աւստրիական Լոյտի շոգենաւով։ Ասոնցի հրապարակը ոգեւորուած է Սաֆիլի և Էտրիէնի մէջ։ Սուֆլիի արտադրութիւնը հասած է 450,000 օխայի։ Առեւտրական հրապարակը կայուն է։ Նշանակելի գործառնութիւններ չկան։

[Իտալական Առեւտրական Սենեկի թերթէն]

«ԼԱԿՄԻ»

ԱՐՄԱՒԷՆ ԳԻՆԻ

Լակմին խմորելի հեղուկ մըն է որ արմաւէն կ'ելնէ և ալքոլական համ մը ունի։ Բօքոյի (Ցարգիլակ, տեսակ մը պտուղ) կաթին և ճերմակ գինիի խառնուրդին պէս բան մըն է։ Բնիկները չատ կը գնահատեն այս հեղուկը, վասնզի իրենց համար ճշմարիտ սքանչելի մը է։ Արմաւենին օրական 4-9 լիտր կուտայ այս հեղուկէն 1—2½ ամսուան միջոցին, այսինքն 120-680 լիտր։ Թունիզի մէջ հարիւրաւոր տեսակ արմաւենի կայ։ Հիւսիսային կողմը գտնուած լակմին քիչ ալքոլ կը պարունակէ և Թունիզի չրջակայքինը և սահմանը չանցնիր, բայց հարաւային կողմը մեծ համեմատութիւններու կը հասնի և Սֆաքսի, Ճէրպոյի ու Քէրքէնա կղզիներուն մէջ յաճախագէպ է տեսնել բնիկներ որոնք արմաւի գինիով զգլխած են։ Այս ըմպելիին պատճառած գինովութիւնը չատ բուռն է բայց կարճատեւ։ Թարմ լակմին, որ մնուցիչ յատկութիւններ ունի և չի գինովցներ, կրնայ մեծ ընդունելութիւն գտնել եթէ կարելի ըլլայ խմորումը արգիլել։ Այս խմորումը կը պատճառեն ճանճերն ու միջատները որոնք կ'իջնան ու կը խեղդուին այս չաքարոտ հեղուկին մէջ։

[Օսմ. Առեւտրական Սենեկի թերթէն]

ՍԻՄՈՆ ՉԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆ

ԳՕՄԻՍԻՕՆԷՐ ՄԱՌՔԷՐ ԱՂԱՄԵԱՆ

Խիստ մօտէն և փորձով ալ տեսած ըլլալուս, թէ՝ գաւառները կամ այլուր, չատ մը վաճառականներ, ըրած գործերնէն միտ ելլաս կ'ընեն, կամ չատ քիչ չահ ընելով բաւականութիւն չեն ունենար, լոկ՝ կեդրոնին մէջ վստահելի եւ ուղղամիտ մարդ մը չունենալուն համար։ Ինչպէս չատ մը երիտասարդներ մէկ մէկ մասնագիտութեան կը նուիրուին, ես ալ որոյեցի պահանջուած ուղղամիտ յանձնակատարն ըլլալ։

Գաւառէն Պոլիս եկայ և յանձնակատարվաճառական մեծամասնաբաւ տան մը մէջ 5/6 տարի պաշտօնավարեցի, առ ի փորձառութիւն։

Այժմ, ներածելի և արտածելի ամէն տեսակ ապրանաց յանձնակատարութեամբ կ'զբաղիմ, և ինձի օգտակրնք ընտրած եմ, ամէն վաճառականի վստահելի մարդն ըլլալ։

Ինձի հետ գործ ընողներէն ոմանք, գործառնութեանցս մէջ, ուղղամտութեան հակառակ ամենափոքրիկ ընթացք մը տեսնէ, իբր պատուոյ տուգանք՝ պարտաւոր պիտի ըլլամ հրապարակաւ խոստովանելու և 10 ոսկի հատուցանելու ազգային հիւանդանոցին։

Ինձի հետ գործ ընել փափաքողներուն յապահովութիւն Բանկեներմանի կամ ի հարկին երաշխաւորի համար, պատրաստ եմ, հրապարակին վրայ բարձր անձնաւորութիւններ ցոյց տալ։

Փոսթի փուլը ներփակուած ամէն գործի նամակ պատասխանելի է։

5—12 Հասցէ

Գոմիսիօնէր Մառքէր Աղամեան
Կ. Պոլիս Մահմուտիյէ խան Թիւ 31

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՁԻՇԴ ՈՒՇԱԾՆԻԴ-ՁԻՇԴ ՓՆՏՈՒԱԾՆԻԴ

«ԺԱՄԱՆՑ ԿԱՄ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽԱՂԵՐ»

Զ. Տ. Ս. ՓԱՓՈՒՃԵԱՆ

Ընտանեկան անմեղ զբօսանքներու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը.—

Այլեւս մի՛ ըսէք թէ գիշերները երկարեցան, ձմեռը ի՛նչպէս ժամանակ պիտի անցընենք։ Առէք «Ժամանց» մը և կրնաք ամբողջ ձմեռը զուարճանալ և զուարճացնել ձեր հիւրերը.—

Անհրաժեշտ ամէն մարդու. —Անհրաժեշտ ամէն ընտանիքի։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաքով և հեղինակին քով Կ. Պոլիս Պայազիտ Հաւզ։

Գին 5 Դահեկան

Առիթէն օգտուեցէ՛ք

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶԱՏՈՒՆ «ՉԱՄԼԸՃԱ»

ՄԻԱԿ ՎԱՐՈՒՑ ԹԱԳԻՈՐ ԶՐԱՔԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱԶԱԼԵՐՏ ՊԻՊԻՒՍՍԻ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1894ԻՆ

Տասը տարիներէ ի վեր հաստատուած ըլլալով Սկիւտար Տիտամանտոյ փողոց, ամէնէն դժուարահաճներն անգամ գոհացուցած է։ Կը նկարէ ամէն տեսակ ակադեմիսիսման, բլաթեն եւ ա լա ռամպրանդ լուսանկարներ։

Իր ազնիւ յաճախորդներուն, գոհունակութիւն պատճառելու համար, կը նուիրէ գունաւոր մէկ լուսանկար անոնց՝ որ մէկ տուգինա լուսանկարել կուտան։ 9—10

Տէր եւ Տէրէ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Տ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ